

Az oktatás statisztikai szemmel vizsgálva

JELIGE: Victor Hugo

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Ábrák jegyzéke.....	3
Táblázatok jegyzéke.....	5
Bevezetés.....	6
1. A magyar oktatás alapelve, struktúrája	9
1.1. Az óvodai nevelés és a családok szociális helyzetének támogatása	11
1.2. Az alapfokú közművelődés	15
1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók helyzete statisztikailag	18
1.4. A hátrányos helyzetű gyermekek társadalomstatisztikája	21
1.5. A korai iskolaelhagyás társadalmi problematikája	24
1.6. A középfokú oktatási rendszer	28
1.7. A felsőoktatás statisztikai szemmel vizsgálva	33
2. A magyar oktatási rendszer működésének alapjai	40
2.1. A rendszer intézményhálózata	41
2.2. A pedagógusok helyzete	46
2.3. Az oktatásszolgáltatás mögött helyet foglaló pénzügyi háttér.....	50
De lege ferenda.....	52
Összegzés	53
Melléklet.....	55
Forrásjegyzék	57

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Az óvodás gyermekek, a tanulók és a hallgatók számának alakulása az összes képzési szinten, nappali tagozaton.....	10
2. ábra: Az óvodás gyermekek, a tanulók és a hallgatók számának alakulása az összes képzési szinten	10
3. ábra: A népesség nemek és korcsoportok szerint (2011. január 1.)	12
4. ábra: A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások reálértékének alakulása	13
5. ábra: A magyar általános iskolás tanulók évfolyamok szerinti megoszlása 2011-ben	16
6. ábra: A foglalkoztatottak száma, illetve a napközit igénylők aránya Magyarország régiói szerint 2011-ben	17
7. ábra: A sajátos nevelési igényű tanulók %-os aránya az összes iskolai tanulóhoz viszonyítva országonként (2010)	19
8. ábra: A hátrányos helyzetű tanulók aránya a nappali oktatásban 2011-ben	22
9. ábra: A lemorzsolódott korai iskolaelhagyók a népiskolákban Magyarországon 1948/1949	24
10. ábra: Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők a munkaerőpiaci aktivitás szempontjából Magyarországon.....	25
11. ábra: Korai iskolaelhagyók évek szerinti alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között (%)	26
12. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya országonként és az Europa2020-as nemzeti követelmény	27
13. ábra: A középfokú oktatásban tanulók intézmény szerinti megoszlása 1960 és 2000 közötti időszakban Magyarországon	29
14. ábra: A középfokú oktatás nappali képzéseiben tanulók számának alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között.....	30
15. ábra: Az alapfokú oktatást elvégzettek preferenciája településtípusok szerint	31
16. ábra: A magyar felsőoktatásban a nappali tagozatos hallgatók létszámának alakulása az 1960 és 2000 közötti időszakban.....	34
17. ábra: A felsőoktatási intézmények nappali tagozatán tanuló hallgatók számának alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között	34

18. ábra: Az általános felvételi eljárásban a felsőoktatásba jelentkezők számának alakulása 2001 és 2012 között	37
19. ábra: A magyar óvodák megoszlása fenntartók szerint a 2011/2012-es tanévben.....	41
20. ábra: Az általános iskolák megoszlása fenntartójuk szerint Magyarországon 2011-ben	43
21. ábra: A kollégiumi intézmények számának alakulása Magyarországon 2001 és 2011 között	44
22. ábra: A magyar felsőoktatási intézmények száma fenntartójuk szerint	45
23. ábra: A női oktatók aránya a felsőoktatásban 2007-ben.....	48
24. ábra: Az oktatásra fordított költségek százalékos megoszlása 2011-ben Magyarországon.....	51
25. ábra: A költségvetés oktatási kiadásainak és a GDP-nek a változása (1995=100%)	51

Táblázatok jegyzéke

<i>1. táblázat: A hódmezővásárhelyi Németh László Gimnázium Általános Iskola és Óvoda 2011- es kompetenciamérésének eredménye.....</i>	<i>23</i>
<i>2. táblázat: A magyar felsőoktatásba felvettek száma jelentkezési helyük szerint 2005 és 2011 között (fő)</i>	<i>38</i>

Bevezetés

A bölcsességek tanítása már az emberiség történelmének kezdete óta jelentős szerepet tölt be a társadalmak életében, hiszen vitathatalan igény mutatkozott arra, hogy a fiatalabb generációk megismerkedhessenek népük bölcsseinek tudományával, illetve továbbörökítsék nemzetük szokásait is.

Madártávlatból tekintve el kell mondanunk, hogy ez a folyamat a születés pillanatától a halálig kizárhatatlanul körülövezi az egyént, új ismeretekkel tölti el (Szüdi, 2006), ezenkívül pedig meghatározza a társadalomban betöltött szerepét is.

Mivel az egyén a társadalom tagja, jogokkal rendelkezik az államhatalommal szemben. Így jogot formálhat olyan alapvető emberi jogra, mint a művelődéshez való jog, amelynek történeti kezdetei a felvilágosodásban gyökereztek, majd a polgári forradalmak idején teljessétek ki. Ezáltal minden kétséget kizáróan a tanszabadság rögzítésre került többek közt az 1848-as áprilisi törvények során, illetve az 1849-es német Paulkirchenverfassungban, ahol deklarálták az ingyenes oktatáshoz való jogot is. Az oktatás, mint fogalom tehát nem a belátásos tanulást vagy a családi hagyományok generációkon belüli öröklését, hanem az állam által kiépített intézményi rendszert, az intézményhálózatban résztvevők körét, illetve az ellátó finansziális hátteret foglalja magában. Tekintettel kell lennie továbbá az egyenlőség elvére, a szülő, a tanuló és a pedagógus jogaira és kötelezettségeire egyaránt.

Fontos tehát tisztázni, hogy az oktatásszolgáltatás pozíciója a társadalmon belül kifogásolhatatlan, hiszen megalapozza a humán erőforrás alapjait, amely pedig vitathatalanul hatást gyakorol egy állam gazdasági kapacitásaira és fejlődésére, illetve hozzájárul az ország nemzetközi viszonylatban elismertségéhez és megítéltségéhez, továbbá kulturális értékeinek, hagyományainak közvetítéséhez.

Az előbb említett érvek alapján magabiztosan kijelenthetjük azt, hogy ezen tevékenység kimunkálása a társadalom javát szolgálja, ezért különösen jelentős, hogy tisztában legyünk az adott helyzetével és pontosan meghatározott adatokon keresztül megvizsgáljuk állapotát. Tesszük ezt azzal a nem titkolt céllal, hogy ezzel is segítsük fejlesztését és hozzájáruljunk ahhoz, hogy a felnövekvő nemzedékek már egy gondosan megtervezett és mind kevesebb hibalehetőséggel ellátott oktatás előnyeit élvezhessék ki, ezáltal hozzájárulva sikereikhez és segítve őket leendő munkájuk területén.

Ezért úgy gondolom, hogy az oktatásnak főbenjáró helyen kell szerepet kapnia a társadalomstatisztikai vizsgálatok területén, mivel ez a probléma nem csak minket érint közvetlenül, de kiemelt pont az országunk életének további alakulását tekintve is.

Ezen okokat szem előtt tartva jutottam arra a következtetésre, hogy megvizsgáljam a jelenlegi oktatási rendszert és következtetésekkel, javaslatokkal, saját véleményemmel irányt szabjak egy jövedelmezőbb és igazságosabb oktatási szisztémának.

Górcső alá véve a magyar oktatási rendszert, közismert tény a mindennapokban, hogy a köznevelési rendszer mögött húzódó jogszabályi háttér szinte napról-napra változik. Ahol lehetett, ott megjelenítettem a jogi normák változásait, s azoknak a statisztikai adatokból kiolvasható hatásaira kerestem a választ. Elsődlegesen a létszámadatok változásait vizsgáltam, de egyéb más statisztikai adatok változásainak, trendvonalainak ismeretének tükrében az okozati kérdéseket is megpróbáltam megválaszolni. Továbbá az ezekhez fűződő gazdasági mechanizmusokat is elemeztem. Ennek magyarázata, hogy az oktatás bizonyos szituációkban elválaszthatatlanul összefügg az ország gazdasági helyzetével. Tehát az első megválaszolandó kérdésem az volt, hogy az állandóan változó jogszabályok milyen hatással vannak az oktatásra a statisztikai adatok tükrében, illetve a második kérdésem, hogy a statisztikai adatokban látható változások milyen okokra vezethetők vissza (például jogszabályi, politikai, gazdasági változások).

Dolgozatom első részében a magyar oktatás hierarchikus struktúrájával foglalkoztam.

Az első fejezetben az óvodai rendszerről, illetve a családok szociális védelmi hálójáról igyekeztem átfogó képet adni (1.1. fejezet). Ezt követően az alapfokú oktatási rendszert helyeztem a középpontba, ahol külön kitértem a napközit igénylő gyermekek számának alakulására, országunk régióinak megoszlásában (1.2. fejezet).

Nem hanyagolható el továbbá az a tény sem, hogy hazánk területén évről-évre nő a sajátos nevelési igényű (1.3. fejezet), hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma, így elemeztem a hozzájuk kapcsolódó adatokat is (1.4. fejezet).

Külön témakörként emeltem ki a korai iskolaelhagyók problémáját, amely nemcsak hazánkban, de az Európai Unió területén sem mellőzhető társadalmi problémaként jelentkezik. Úgy gondolom, hogy érdemes ezt a témakört az uniós viszonyok tükrében is tanulmányozni, ugyanis a 2004. május 1-jei uniós csatlakozásunkkal hazánk sorsának alakulása elválaszthatatlanul összefügg az Európai Unió további 26 tagállamának

gazdasági, politikai és szociológiai állapotával, felmerülő viszonytársaival (1.5. fejezet).

Ezt követően a középokú oktatásról, a rendszert egyértelműen meghatározó oktatáspolitikai változásokról, illetve ezek következményeiről is szót emeltem (1.6. fejezet).

Mivel jómagam is a felsőoktatásban veszek részt, rendkívül fontosnak ítélem meg, hogy az oktatási hierarchia csúcsán álló szervezettel külön is foglalkozzam. Ezért érdeklődve tanulmányoztam az utóbbi évek statisztikai adatainak változását, külön kiemelve a kapcsolódó jogi környezet fokozatos módosulását is (1.7. fejezet).

A dolgozat második részében az oktatási rendszer gyakorlati megvalósulásához kihagyhatatlan alapokat vizsgáltam meg. Így szót ejtettem a feladatellátási helyek hálózatról (2.1. fejezet), a pedagógusok helyzetéről, bérezésükről (2.2. fejezet), továbbá a szisztéma mögött elhelyezkedő költségvetési mechanizmusokról (2.3. fejezet).

Végezetül saját de lege ferenda javaslatomat is megfogalmaztam, mellyel igyekszem hozzájárulni a jövő ifjúságának kulturális és oktatási programjához.

Azonban tisztáznom kell azt, hogy az oktatásslolgáltatás jóval szélesebb témakörben érinti a társadalom egyes szektorait, így nemcsak a politikát vagy a gazdaságot, de akár a kutatás-fejlesztés tevékenységeit, a számítástechnika világát vagy az idegen nyelvek ismeretének adatait is. Ezen dolgozatban azonban csak az oktatás főbb területeit vizsgáltam meg a hazai és nemzetközi szakirodalmat is felhasználva, elemelve. Célul tűztem ki, hogy a rendszert, mint egy komplex egészet mutassam be, mivel véleményem szerint kimondhatatlanul fontos az, hogy megértsük, hogy az oktatásslolgáltatásnak nem elegendő csak egy-egy részletét vizsgálni. Az egyes részek között ugyanis olyan szétszakíthatatlan kapcsolat áll fent, amely esetében különösen kulcsfontosságú, hogy meglássuk összefüggéseit, illetve tisztában legyünk az egyes részterületek egymáshoz való viszonyával is.

1. A magyar oktatás alapelve, struktúrája

A magyar jogforrási hierarchia csúcsán álló Alaptörvény X. és XI. cikkében minden kétséget kizáróan rögzítve van a tudományos kutatás és művészeti alkotás, valamint a tanuláshoz és tanításhoz való jognak a szabadsága, amely elsődleges alapelveként jelenik meg a magyar közoktatási rendszerben. Ki kell emelni továbbá, hogy ezen jogok az oktatás minden szereplőjét, így mind a szülőt, mind a gyermeket, mind a tanulót és mind a pedagógust kétségtelenül és egyenlően megilletik. Egy demokratikus jogállamban nélkülözhetetlen tehát, hogy ez az alapelv a lehető legszélesebb módon érvényesülni tudjon és meghatározza az oktatás strukturális és funkcionális felépítését.

Magyarország köznevelési rendszere strukturális szempontból tehát négy fő szekcióban különíthető el, a diákok életkor szerinti megoszlása és az ehhez idomuló tanulmányok megléte szerint. Ezen ismérvek alapján megkülönböztethetjük az óvodai nevelést, az alapfokú, a középfokú és a felsőfokú oktatást. Ami a létszámadatokat illeti hazánkban a 2011/2012-es tanévben 2 114 132 fő¹ volt a 3-22 éves iskoláskorú népesség köre, akik közül 1 897 856 fő² - tehát közel 90%-uk³ - vett részt nappali oktatásban. Kétségtelen az tehát, hogy a magyar oktatási rendszerben a legfőbb szerepet a nappali oktatás kapja, hiszen az előbb említett adat is ezt támasztja alá (1. ábra).

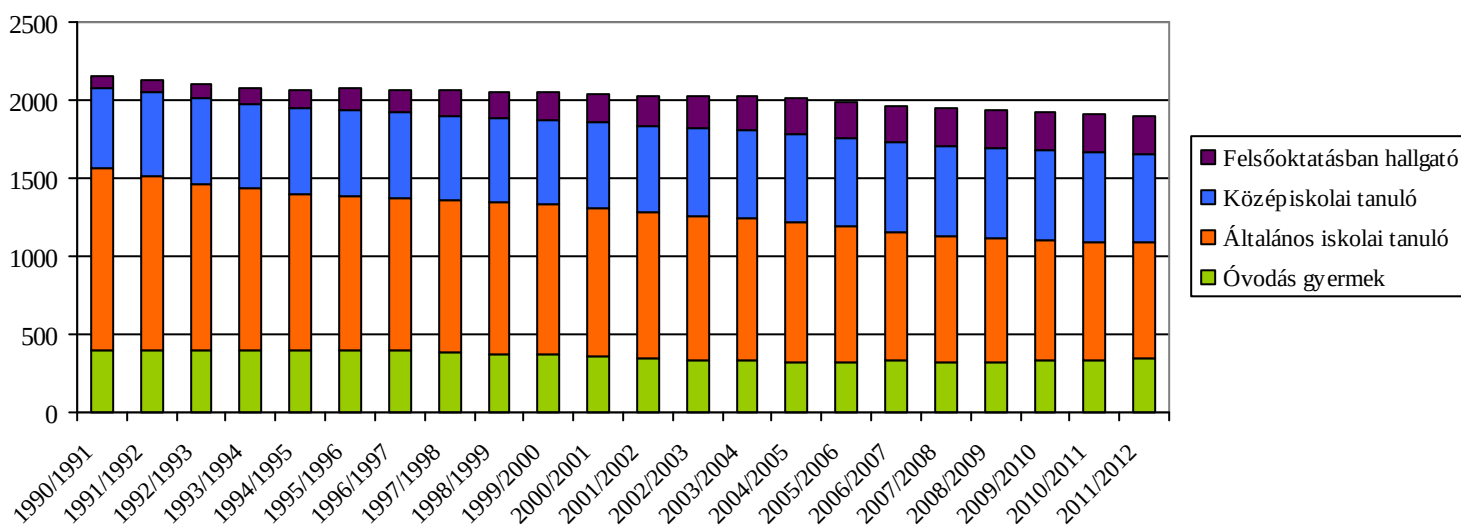
Meg kell jegyeznünk azt is, hogy az elmúlt több, mint 20 év viszonylatában az óvodások száma 2007-ig majdnem stagnált, azóta kismértékben bár, de nő. Az alapfokú oktatásban résztvevő diákok létszámát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy itt tapasztalható a legjelentősebb csökkenés. Bizonyíthatóan hatást gyakorol ez a középfokú oktatás tanulói állományára is, hiszen valójában az ő létszámukban jelentős változás máskülönben nem volna tapasztalható. A felsőoktatásban hallgatók számában azonban jelentős eltömegesedést figyelhetünk meg (2. ábra).

¹ Saját számítás a <http://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> adatai alapján

² Saját számítás KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

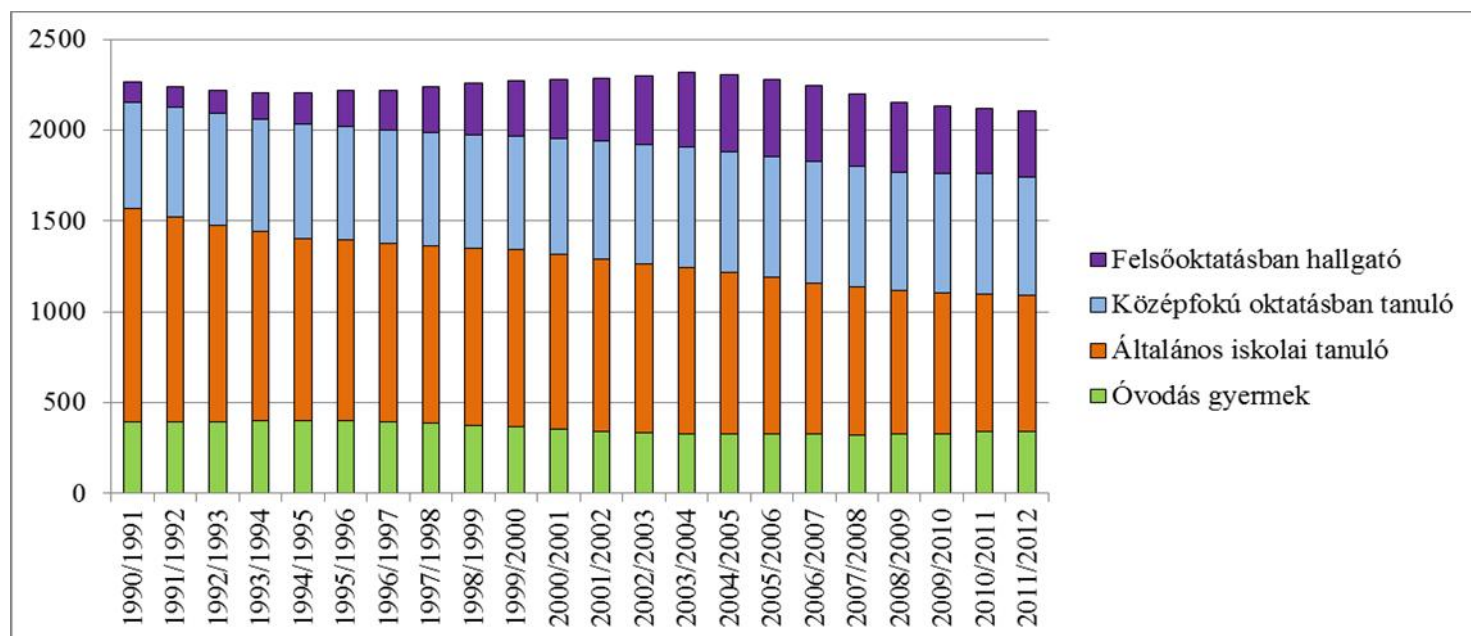
³ KSH Statisztikai Tükör adatai alapján

1. ábra: Az óvodás gyermekek, a tanulók és a hallgatók számának alakulása az összes képzési szinten, nappali tagozaton

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 és a KSH Oktatási Évkönyv 2007/2008 adatai alapján

2. ábra: Az óvodás gyermekek, a tanulók és a hallgatók számának alakulása az összes képzési szinten

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 és a KSH Oktatási Évkönyv 2007/2008 adatai alapján

1.1. Az óvodai nevelés és a családok szociális helyzetének támogatása

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény kötelezővé tette a gyermek 5 éves korától az óvodai nevelést. Ezzel szemben a 2012. szeptember 1-jén hatályba lépett nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény alapján a gyermek harmadik életévének betöltésétől a tankötelezettségének kezdetéig óvodai oktatás-nevelő intézményben vehet részt, ahol nemcsak személyiségének, világszemléletének, tudásának fejlesztése, de szocializálásának alapjai is egyértelműen megkezdődnek (Szüdi, 2006). Továbbá determinálva van ebben a törvényben az is, hogy az a gyermek is felvehető, aki a felvételtől számított fél éven belül tölti be a harmadik életévét. Összegezve egyértelműen kitűnik az a tény, hogy 2012. szeptember 1-je óta a gyermek már két és fél éves korától óvodába járhat, míg 1993 és 2012 között ez 5 éves korától volt kötelező.

Ezek a jogszabályi módosulások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy 2007 óta kismértékű, de folyamatos létszámnövekedési tendenciának lehetünk tanúi, hiszen 2007-ben 323 958 főt, 2008-ban 325 677 főt, 2009-ben 328 545 főt, míg 2010-ben 338 162 főt⁴ számlált a Központi Statisztikai Hivatal (továbbiakban KSH). 2011-ben Magyarországon 341 190 gyermeket⁵ regisztráltak, aki óvodai nevelésben részesült, ami 3 028 fővel⁶ többet jelent, mint az ezt megelőző év folyamán.

Ennek háttérében állhat továbbá az a 2010-ben bevezetett szabályozás is, amely szerint az óvodák egyetlen gyermeket sem utasíthatnak vissza helyhiányra hivatkozva, így pedig természetesen többen veszik igénybe az óvodai ellátó rendszert (Széll, 2010).

Ezen adatokat alapul véve kijelenthetjük, hogy a jogszabályi változások az óvodás korú népesség esetén a gyermekek számának növekedésében manifesztálódtak, ami a bevezetésben feltett első kérdésünkre adható válaszként is elfogadható.

Mindezek ellenére megjegyzendő az a tény is, hogy az élveszületések száma már 1981 óta egyértelmű csökkenést mutat, tehát a természetes szaporodást mutató adatok negatívba fordultak, azaz hazánkban mind a mai napig természetes fogyás van jelen (3. ábra).

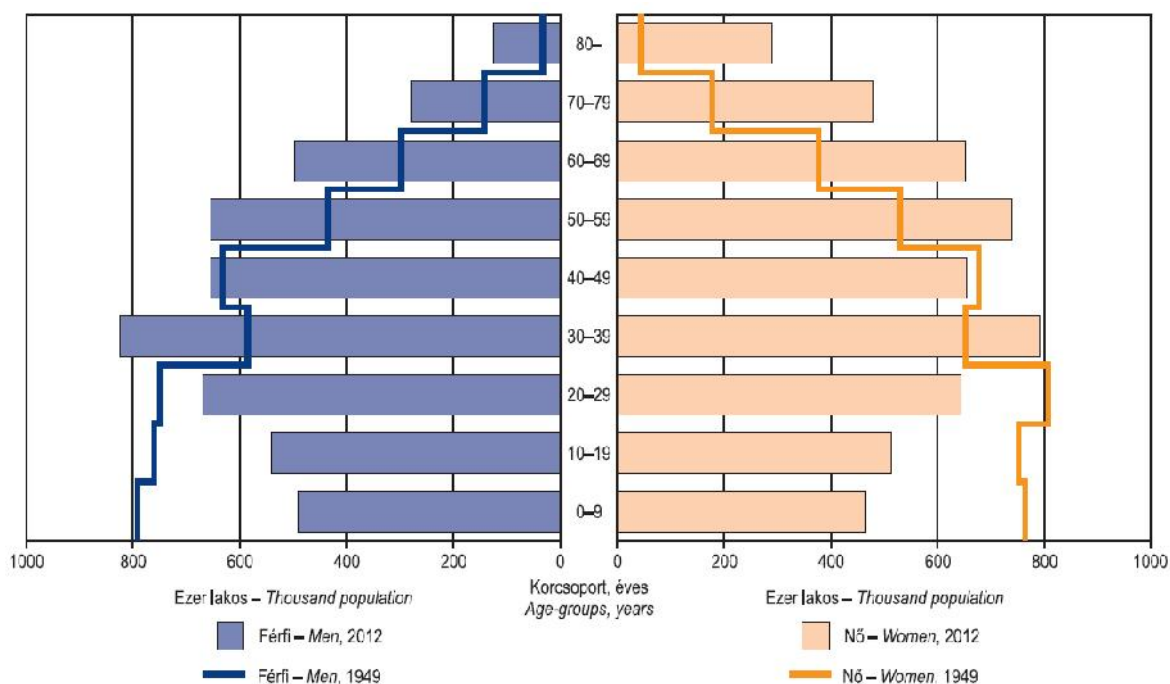
⁴ A mondatban szereplő adatok KSH Oktatási Évkönyv 2010/2011 adatai alapján íródtak

⁵ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁶ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Ha az óvodás gyerekeket nemenkénti megoszlásban vizsgáljuk - Magyarország 2011. január 1-jei állapotidősorát rögzítő korfa alakulása alapján -, megállapíthatjuk, hogy a fiú-lány arány alakulása közel egyenlő, de a 0-9 éves korú népesség körében mégis kismértékű fiútöbbségről beszélhetünk (körülbelül 51%-os)⁷ (3. ábra).

3. ábra: A népesség nemek és korcsoportok szerint (2011. január 1.)

Forrás: KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011

Véleményem szerint az óvodai nevelés tárgyalásakor említést kell tennünk a kisgyermekes családok szociális védelmi hálójáról is. Makroszinten 2011-ben a gyermekgondozási segélyre (továbbiakban GYES⁸), díjra (továbbiakban GYED⁹) és a

⁷ Saját vizsgálati adat a <http://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html> adatai alapján

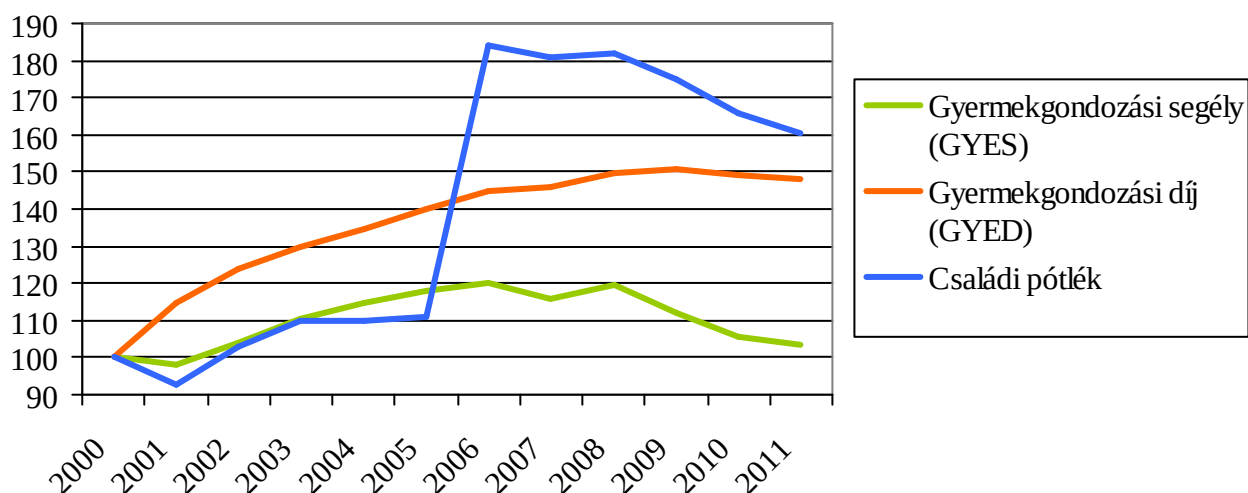
⁸ GYES = a gyermek harmadik életévének (ikergyermekek esetén a tankötelessé válás évének végéig), illetve tartósan beteg, testi vagy értelmi fogyatékos gyermek esetében annak tizedik életévének betöltéséig igényelhető támogatás. (2010. május 1. és 2011. január 1. között a gyermek második életévének betöltéséig igényelhető). Az első életévet betöltött gyermek után nagyszülő is igényelheti (Forrás: KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011)

⁹ GYED = a biztosított szülőt megillető, annak keresetéhez igazodó ellátás, mely a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosító időtartam (168 nap) leteltét követő naptól a szülést megelőző 2 éven belül megszerzett biztosításban töltött napoknak megfelelő időtartamra, de legfeljebb a gyermek 2. életévének betöltéséig jár, amennyiben a szülő a szülést megelőző 2 évben legalább 365 napig biztosított volt. A gyermekgondozási díj 1996-ban megsszűnt, majd 2000. január 1-jével újból bevezették. (Forrás: KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011)

családi pótlékra¹⁰ kifizetett összeg a GDP 1,74%-át tette ki, ami a 2010-es adatokhoz viszonyítva 0,14%-os csökkenést mutat. Ez a csökkenés az alábbi 2 hatás eredőjeként alakult ki: 2011-ben 2010-hez képest egyrészt a GYES és a GYED 0,54%-kal, másrészt a családi pótlék 0,1%-kal csökkent¹¹.

Ha a 2000-es évek viszonylatában vizsgáljuk a gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások trendvonalát, megállapíthatjuk, hogy a GYES 2001 és 2006 között közel egyenlő növekedést mutatott, majd a 2007-es visszaesés után 2008-ra mértéke ismét nőtt, de azóta folyamatos csökkenést mutat a reálértéke. Ezzel szemben a GYED 2000 óta folyamatosan nőtt, ami csak 2010-ben torpant meg. Kiugró azonban a családi pótlék reálértékének alakulása, mivel 2001 óta a legkiugróbb mértékben nőtt, de 2006-tól már egyértelmű csökkenést mutat (4. ábra).

**4. ábra: A gyermekneveléssel kapcsolatos támogatások reálértékének alakulása
(2000 = 100%)**

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011

Mikroszinten a gyermekvállalási kedv csökkenésével arányosan a segílyt igénybe vevők havi átlagos száma is csökkent, hiszen míg 2010-ben 178 500 fő, addig 2011-ben

¹⁰ családi pótlék = az állam havi rendszerességgel nyújtja a gyermek nevelési, iskoláztatási költségeihez. 2010 augusztus 30-tól két formában folyósítják: a még nem tanköteles gyermekek után, illetve a 18. életévüket betöltött, iskolába már nem járó tartósan beteg vagy fogyatékos gyermekek után nevelési ellátás címen, míg a tankötelezettség teljes időtartamára, valamint a közoktatási intézményekben tanulmányokat folytató gyermekek 20 éves koráig, sajátos nevelési igényű tanulók esetén azok 23. életévéig iskoláztatási támogatásként jár. (Forrás: KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011)

¹¹ A bekezdés adatai saját számítások alapján íródtak a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján.

169 700 fő igényelt GYES-t. A magyar állam összesen 62 991 millió forintot folyósított az arra jogosultaknak, míg ez a szám 2010-ben 65 103 millió forint körül mozgott. Ennek ellenére meg kell azt is jegyeznünk, hogy az egy főre jutó kifizett összeg havonta bár nem jelentősen, de nőtt, így a GYES-ben részesülők 30 929 forint értékű összeghez jutottak havonta, ami 541 forinttal több, mint 2010-ben.¹² Megállapíthatjuk tehát, hogy az 1 főre jutó kis mértékű növekedés oka nem más, mint az, hogy a gyermeklétszám csökkenése nagyobb mértékű volt, mint az állam által folyósított összeg csökkenése.

Hasonlóan alakult ez a tendencia a gyermekgondozási díj esetén is, hiszen 2011-ben 7000 fővel kevesebben (87,7 ezer fő) részesültek GYED-ben, mint 2010-ben, ezen kívül pedig az egy főre jutó havi átlag 83 595 forint volt. Ez 2 603 forinttal volt több, mint az azt megelőző évben, pedig az állam mindössze 88 375 millió forintot fizetett ki, ami közel 4 090 millió forint értékű összeggel volt kevesebb 2010-hez viszonyítva.¹³

Úgy gondolom érdemes kitérni a családi pótlék alakulására is, bár lényegretörőbb a 2006-os évet vizsgálni. Ekkor ugyanis az addigi 5 100 forint helyett 11 000 forint értékű támogatáshoz jutottak az egy gyermekes kétszülős családok¹⁴. Ennek háttérében állhat az a jogi norma, amely 2006. január 1-jétől 3 további elemmel is kiterjesztette a családi pótlékra jogosultak körét¹⁵.

Ezen adatokból leolvasható az a folyamat, miszerint a népesség egyértelmű csökkenése nemcsak a társadalom számának alakulására, de a gazdasági és kulturális intézményhálózatra is jelentős hatást fejt ki, ezért kifejezetten fontos, hogy a gyermeket nevelő családok érdekvédelmét a lehető legnagyobb gondossággal kezeljük, hiszen rajtuk múlik az ország sorsának, értékeinek további alakulása is.

¹² A bekezdésben szereplő adatok az Országos Egészségbiztosítási Pénztár 2011-es adatai alapján íródtak.

¹³ A bekezdésben szereplő adatok az Országos Egészségbiztosítási Pénztár 2011-es adatai alapján íródtak.

¹⁴ A mondat adatai a

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=4614&ctag=articlelist&iid=1> alapján íródtak.

¹⁵ <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=5419&ctag=articlelist&iid=1>

1.2. Az alapfokú közművelődés

A közoktatási rendszer következő szekciójába tartoznak az alapfokú oktatás résztvevői. Ez olyan intézményegység, amelynek különlegességét az adja, hogy lakhely szerinti illetőség alapján az iskola mérlegelés nélkül köteles minden tanulót felvenni, hiszen felvételi vizsga nem tartható (Szüdi, 2006). Törvényi meghatározás szerint az számít alapfokú nevelési-oktatási intézménynek, amely nyolc évfolyamon országosan egységes követelményeket támaszt, illetve elsődleges feladata, hogy felkészítse a tanulókat érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően a középfokú iskolai továbbtanulásra.¹⁶

Az általános iskolai tanulók létszámának csökkenése már az 1960-as évek óta megfigyelhető tendencia. Ezt támasztja alá az a megállapítás is, hogy 2011-re 8 968 fővel¹⁷ csökkent az alapfokú köznevelésben résztvevők száma, ami azt jelenti, hogy hazánkban jelenleg 747 601 diák¹⁸ sajátítja el az általános iskolai tananyagot, ebből pedig 100 105 fő¹⁹ végezte el a 8. osztályt, mégpedig közel 99%²⁰ nappali oktatásban részesült.

Kiemelendő, hogy 98 506 kisdíákot regisztráltak, aki az 1. évfolyam iskolapadjait koptatja, a 2-4. osztályba járók száma 286 372 fő, míg 262 662 fő az 5-7. évfolyam tanulmányaival foglalkozik (5. ábra).²¹

¹⁶ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 10. §

¹⁷ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

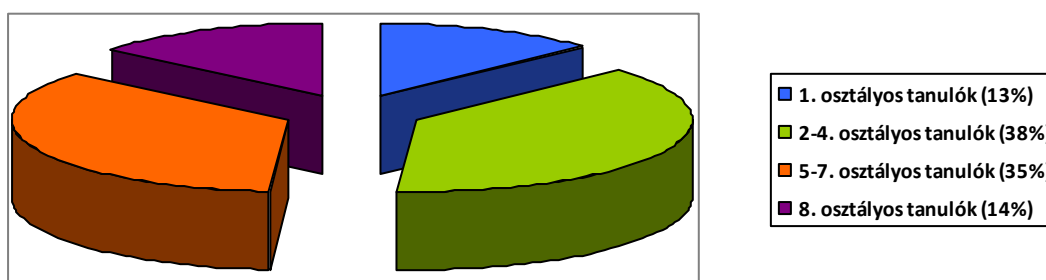
¹⁸ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

¹⁹ KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

²⁰ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

²¹ A bekezdésben szereplő adatok a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

5. ábra: A magyar általános iskolás tanulók évfolyamok szerinti megoszlása 2011-ben

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Ha a nemek szerinti megoszlást vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy 2012. január 1-jei állapot szerint a 6-14 évesek körében szintén körülbelül 51%-os²² fiútöbbslet uralkodik (2. ábra), de ez a szisztéma az eddigi évek korfáján is hasonló arányokat mutatott.

Az általános iskolás tanulók vizsgálatakor célravezetőnek tartottam, hogy említést tegyek a napközis ellátás igénylésének alakulásáról is. Törvényi szabályozás írja elő, hogy napközis ellátást kell biztosítani a gyermeknek a szülő igénye szerint, aminek időtartama 1-4. évfolyamon nem haladhatja meg a 4,5 órát, míg az 5-8. évfolyam, a gyógypedagógiai kezelések esetén, illetve az oktatásban részt vevő iskola valamennyi többi évfolyamán napi 3 óra, míg kilencedik-tizedik évfolyamon 2 óra áll a tanulók rendelkezésére.²³ 2011-ben az alapfokú oktatásban résztvevő gyerekek szüleinek mintegy 46,5%-a²⁴ igényelte a napköziotthoni ellátást és ez a szám 2007 óta folyamatosan növekszik (2007-ben 33%)²⁵, a növekedési arány pedig közel 29%-os²⁶. Megjegyzendő továbbá, hogy 1-4. évfolyamon tanuló diákok 79,1%-a (azaz általános iskolások közel 4/5-e), míg az 5-8. osztályosok 11,8%-a²⁷ vesz részt délutáni tanulószobákban. Jelentős különbségek mutatkoznak azonban a régiók szerinti megoszlásban is, mivel Dél-Dunántúlon és Közép-Magyarországon a diákok 83%-a,

²² Saját szerkesztés a <http://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html> vizsgálata alapján

²³ A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 53§ (4)

²⁴ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

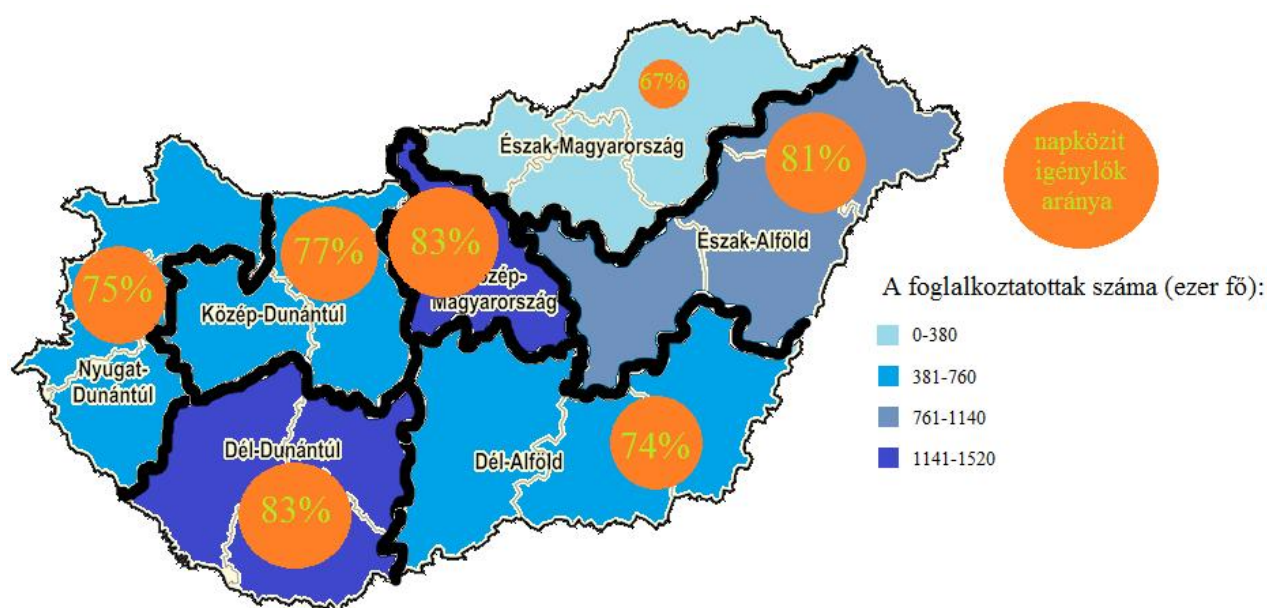
²⁵ Saját számítás a KSH Oktatás Évkönyv 2007/2008 adatai alapján

²⁶ Saját számítás az előző adatokat felhasználva

²⁷ A mondatban szereplő adatok a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 alapján íródtak

míg Észak-Magyarországon mindössze 67%-a igényli a napköziotthoni ellátást²⁸. Ha ezeket az adatokat összevetjük a foglalkoztatottsági adatok régiónkénti megoszlásával, egyértelműen kijelenthetjük, hogy hazánk gazdaságilag fejlettebb régióiban, a szülők gazdasági aktivitása miatt kényszerülnek gyermekeiket délutánig az iskola nevelésére bízni (6. ábra). Ezek alapján a bevezetésben feltett második kérdésünkre is választ adhatunk, hiszen a napköziotthonos ellátás minden kétséget kizáróan gazdasági okokra vezethető vissza.

6. ábra: A foglalkoztatottak száma, illetve a napközit igénylők aránya Magyarország régiói szerint 2011-ben

Forrás: Saját szerkesztés a www.ksh.hu adatai alapján

²⁸ A mondatban szereplő adatok a KSH Statisztikai Tükör adatai alapján íródtak

1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók helyzete statisztikailag

Az alapfokú oktatás keretein belül kihagyhatatlan, hogy szót ejtsünk a sajátos nevelési igényű gyermekek helyzetének társadalomstatistikai szempontú vizsgálatáról is. Jelenleg 51 899 főre becsülik a sajátos nevelési igényű gyermekek számát, akiken belül megkülönböztethetjük az integrált (33 298 fő) és a gyógypedagógiai (18 601 fő), azaz a konduktív pedagógiai oktatásban résztvevőket²⁹. Az SNI-tanulók alatt értjük azokat a gyerekeket, akik különleges bánásmódot igényelnek, mert a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi-, érzékszervi-, értelmi- vagy beszéd fogyatékosok, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékosok, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzdenek.³⁰

A fogyatékosok a társadalmon belül alapjában véve egy sajátos szubkultúrát alkottak (Bánfalvy, 2009) a Kádár-korszak gulyáskommunizmusában, ami nyilvánvalóan hozzájárult az SNI-tanulók nyílt diszkriminációjához. A változást az 1980-as években az európai integrációs folyamatok jelentették, amelyek vívmányaként csökkent a negatív megítélésük, sőt felvirágoztatták a gyógypedagógia értékét (Papp – Mile, 2012). Felhívták a figyelmet a konduktori tevékenység fontosságára, ezenkívül felvetették a kérdést, hogy hogyan szüntethető meg a diszkrimináció, illetve, hogy milyen módszertani tanítással érhető el elsődlegesen az egyenlő bánásmódhoz és esélyegyenlőséghez való jog.

Európa országai előtt kétféle lehetőség kínálkozott: az egyik az integráció folyamata, a másik a gyógypedagógiai intézmények létrehozása, azaz a szegregáció volt (Kópatakiné, 2011). Nem vitatható azonban az a tény, miszerint Európa egyes államai jelentős eltéréseket mutatnak az SNI-tanulók gondozása körében (Bánfalvy, 2009). Ennek oka egyrészt az SNI-tanulók létszámának különbségeiben (arányuk körülbelül 2-26%³¹ az EU egyes tagállamaiban) (7. ábra), másrészt az oktatáspolitikai különbözőségeiben található. Közös elemként kell számba venni, hogy csaknem minden

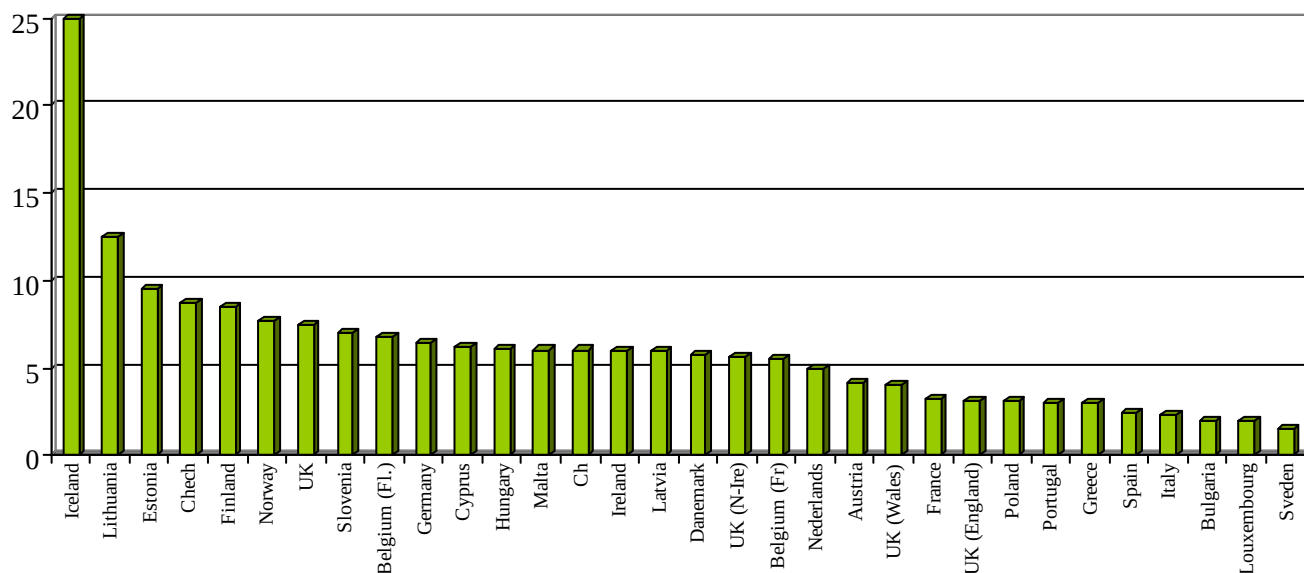
²⁹ A mondatban szereplő adatok a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

³⁰ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 4 §

³¹ Saját vizsgálati megállapítás az 7. ábra alapján

országára érvényes az a tendencia, miszerint a speciális oktatásban résztvevők közül a fiúk létszáma nagyobb, hazánkban 4%-kal³².

7. ábra: A sajátos nevelési igényű tanulók %-os aránya az összes iskolai tanulóhoz viszonyítva országonként (2010)

Forrás: Európai Ügynökség a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának fejlesztéséért

Az integrációs törekvések elsődleges célja, hogy az SNI- és a nem SNI-tanulók képzését, fejlesztését együttesen képzele el, ugyanis hangoztatja, hogy így nemcsak a diákok gyorsabb fejlődése érhető el, hanem a pedagógusokat is kreatívabb gondolkodásra serkenti (Kőpatakiné, 2011). De a szakértők is egyetértenek abban, hogy jelentős anyagi és szakmai vonzatokat is támaszt a közintézményekkel szemben, hiszen szükséges, hogy a tanulóknak megfelelő körülményeket, eszközöket szolgáltatassanak, ezáltal hozzájárulva a gyermekek kreativitásának kibontakoztatásához, illetve további példaként említhető a pedagógusok át- és továbbképzésének biztosítása, hiszen egy minden tekintetben szakképzett, információdús oktatói gárda is szükséges ahhoz, hogy az előbb említett célt elérjék.

Hazánkban is felértékelődött az integrációs törekvések fontossága, ezt bizonyítja, hogy 2009-re 41%-ra nőtt az integrált gyerekek aránya (Bánfalvy, 2009), míg 2011-re meghaladta a 64%-ot³³ is.

³² Statisztikai Tükör adatai alapján

Szemügyre kell venni az SNI-tanulók régiók szerinti megoszlását is. A KSH 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatai szerint a legkritikusabb a dél-alföldi régió, ahol arányszámuk 11%-os, ezenkívül meghaladja az országos átlagot Nyugat- és Dél-Dunántúl is, míg Közép-Magyarországon 5,3%, illetve Észak-Alföldön ez a szám 5,4% körül mozog az összes tanuló létszámához viszonyítva. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a Dél-Alföldön jelentős integrációs törekvések indultak meg, amelynek hatására 12%-kal nőtt az integrációban oktatott SNI-tanulók száma³⁴.

Azonban EU országainak nagy részében még mindig a szegregációs folyamatokat részesítik előnyben. Ezt bizonyítja az Európai Bizottság által 2012. július 7-én közzétett jelentés is, amely komoly kritikát fogalmaz meg a szegregációt preferáló tagállamokkal szemben. Bírálja őket, ugyanis így még jelentősebb mértékű lehet az elszigetelődés, ami pedig gazdaságilag is káros, hiszen a nem képzett SNI-tanulók nagy valószínűséggel gazdaságilag inaktívvá válnak. Továbbá a jelentés rámutat arra, hogy míg Olaszországban a szegregált iskolákban lévő SNI-tanulók aránya mindössze 0,01%, addig ez a szám Belgiumban eléri az 5,2%-ot is. Felszólításként fogalmazza meg, hogy a tagállamok javítsanak ezeken az arányokon, dolgozzanak ki inkluzívabb oktatási rendszereket³⁵.

Látnunk kell tehát, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók helyzetének javítása uniós követelményként is megfogalmazódik, ezért is rendkívül fontos, hogy ezt a társadalmi élethelyzetet a lehető leghelyesebben kezeljük, ezáltal is hangsúlyozva a művelődéshez való jog szabadságát. Összegezve így megállapíthatjuk, hogy bevezetésem második kérdésére itt is választ kapunk, ugyanis az SNI-tanulók integrációja elsődlegesen európai uniós oktatáspolitikai okokra vezethető vissza.

³³ Statisztikai Tükör adatai alapján

³⁴ A bekezdésben szereplő adatok Statisztikai Tükör adatai alapján íródtak

³⁵ A bekezdés a

http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20120710_fogyatekos_oktatas_hu.htm
adatai alapján íródtak

1.4. A hátrányos helyzetű gyermekek társadalomstatistikája

Hasonlóan alakul a hátrányos helyzetű (továbbiakban HH-gyermekek) és a halmozottan hátrányos helyzetű (továbbiakban HHH-gyermekek) gyerekek helyzetének évenkénti alakulása is. Az 1993. évi LXXIX. törvény meghatározása szerint HH-gyermekek az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította. E csoporton belül HHH-gyermekek az, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint – óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállításának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen. HHH-gyermekek az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.³⁶

Hazánk területén 2011-ben 265 482 fő HH-gyermekek él, akik közül 103 756 fő HHH-gyermekek. Ez az összes általános iskolás tanulónak a 36%-át³⁷ jelenti. Azonban megjegyzendő, hogy ez a szám 2010-ben, a HH-gyermekek esetén 270 745 főt számlált³⁸, ami 5 263 fős³⁹, míg a HHH-gyermekek esetében 105 542 főt regisztráltak, ami pedig 1 786 fős⁴⁰ csökkenésként értékelhető.

Fontos vizsgálni továbbá, hogy a HH- és a HHH-gyerekek régiónkénti megoszlása hogyan alakult az elmúlt évek során. Nem vitatható ugyanis az az adat, amely szerint a hátrányos helyzet megléte általában a roma származású gyermekekhez kötődik (Kádárné, 2010). Ezt bizonyítja a KSH felmérése is, miszerint számuk az észak-alföldi és az észak-magyarországi régióban a legjelentősebb, itt ugyanis 16-18%-kal⁴¹ meghaladja az országos átlagot, ami évek óta nem változott jelentősen. A legkisebb népességet számláló, 3000 fős vagy ennél kisebb településeken átlagosan a legnagyobb az arányuk, míg a nagyvárosokban jóval alacsonyabb (8. ábra)⁴².

³⁶ A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 121§ (1)

³⁷ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

³⁸ A bekezdés adatai KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródott

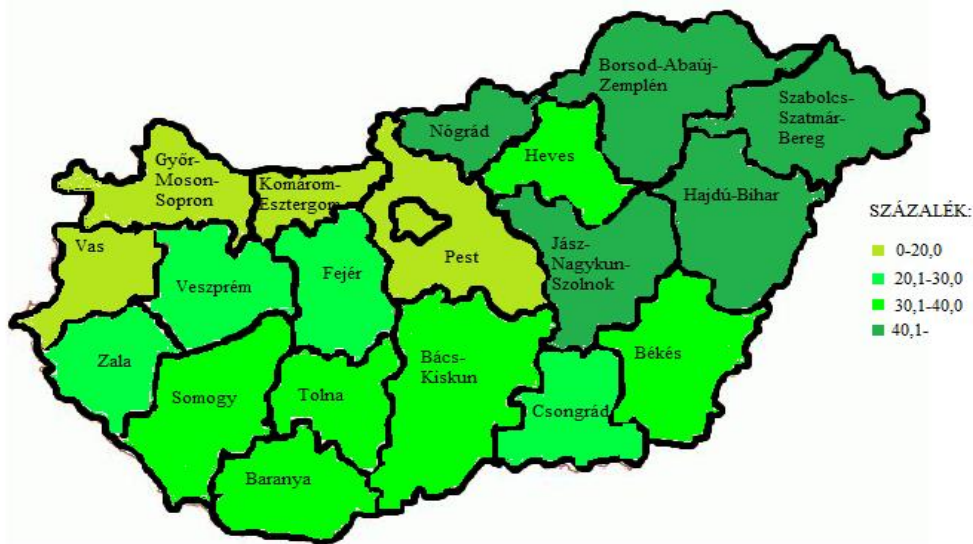
³⁹ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁴⁰ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁴¹ KSH Statisztikai Tükör adatai alapján

⁴² KSH Statisztikai Tükör adatai alapján

8. ábra: A hátrányos helyzetű tanulók aránya a nappali oktatásban 2011-ben

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Statisztikai Tükör adatai alapján

Bár a dél-alföldi régió nem a legrosszabb helyzetű területek közé sorolandó, az országban zászlóshajóként először itt vette kezdetét a közművelődés egyértelmű integrációs törekvése. Ugyanis ezen folyamatokba illett bele például Hódmezővásárhely 2007-es esete is, ahol ennek eredményeként 1700⁴³ regisztráltan hátrányos helyzetű tanulót integráltak és a jelenlegi statisztikai adatok kimutatták, hogy a program sikeresnek bizonyult, hiszen az átszervezett oktatási intézményekben a központi felmérések alapján a tanulók teljesítménye meghaladta az országos átlagot, ami pedig kétségtelenül sikernek könyvelhető el (1. táblázat). Érdeemes hozzáfűzni, hogy ezt a sikert hazai szinten is méltatták, sőt bemutatásra került a Brit Nagykövetség által szervezett konferencián is Esztergomban. Ezenkívül Pozsonyban, illetve Prágában is elemezték a vásárhelyi oktatási modellt⁴⁴.

⁴³ Népszabadság online adatai alapján

⁴⁴ <http://www.hodmezovasarhely.hu/cikkek/hazai-es-nemzetkozi-elismertseg-ovezi-a-vasarhelyi-oktatasi-rendszer-5739>

1. táblázat: A hódmezővásárhelyi Németh László Gimnázium Általános Iskola és Óvoda 2011- es kompetenciamérésének eredménye

Mérési terület	Évfolyam	Átlageredmény (megbízhatósági tartomány)	
		Az intézményben	Országosan
Matematika	6.	1505 (1466;1542)	☹1486 (1485;1487)
	8.	1665 (1645;1686)	☺1601 (1600;1602)
	10.	1766 (1739;1789)	☺1635 (1634;1636)
Szövegértés	6.	1535 (1505;1570)	☺1465 (1464;1466)
	8.	1672 (1650;1690)	☺1577 (1576;1578)
	10.	1789 (1767;1807)	☺1617 (1616;1618)

☺ Az intézmény eredményénél szignifikánsan alacsonyabb az adott érték

☹ Az intézmény eredménye nem különbözik szignifikánsan az adott értéktől

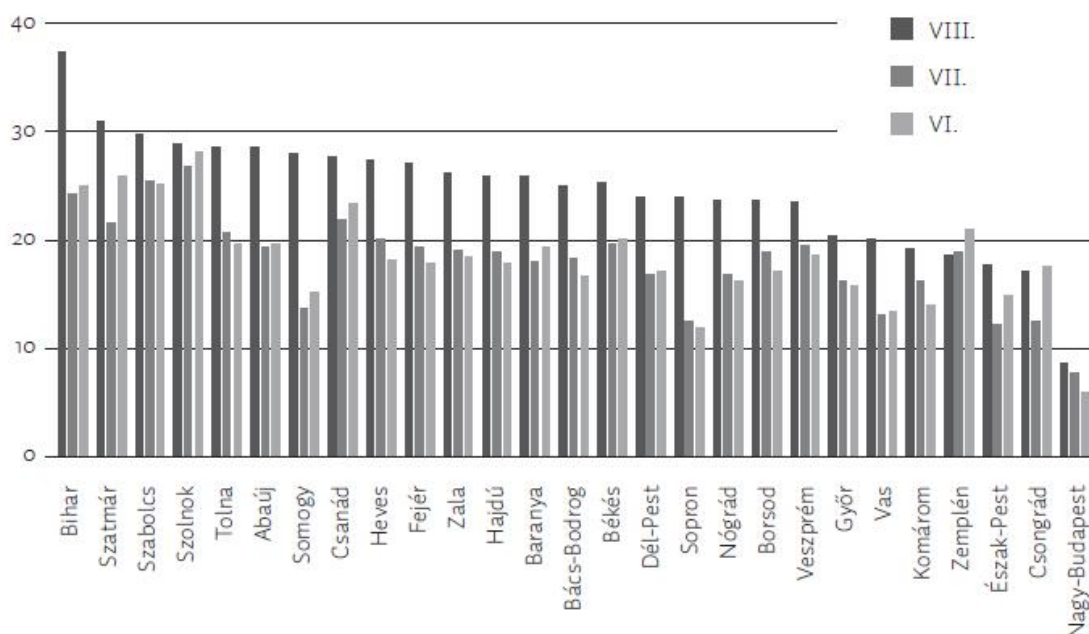
☹ Az intézmény eredményénél szignifikánsan magasabb az adott érték

Forrás: Saját szerkesztés az nlq.hodtav.hu

1.5. A korai iskolaelhagyás társadalmi problematikája

Magyarországon a lemorzsolódás fogalma már az 1980-as évek óta beágyazódott a köztudatba, habár a ez a szocializmus időszakában nem járt olyan komoly társadalmi vonzatokkal, mint manapság. Ennek okaként egyértelműen a szocialista ipar jelenléte volt felelős, hiszen képes volt nagy, iskolázatlan vagy alacsonyan iskolázott tömegeket is befogadni, alkalmazni (Mayer, 2011). Ezáltal ösztönözte a fiatalokat, hogy idő előtt befejezzék tanulmányaikat és teljes körű gazdasági szereplővé, munkavállalóvá lépjenek elő. Nem vitatható tehát, hogy nem újkeletű helyzetről beszélhetünk (Mayer, 2011).

9. ábra: A lemorzsolódott korai iskolaelhagyók a népiskolákban Magyarországon 1948/1949

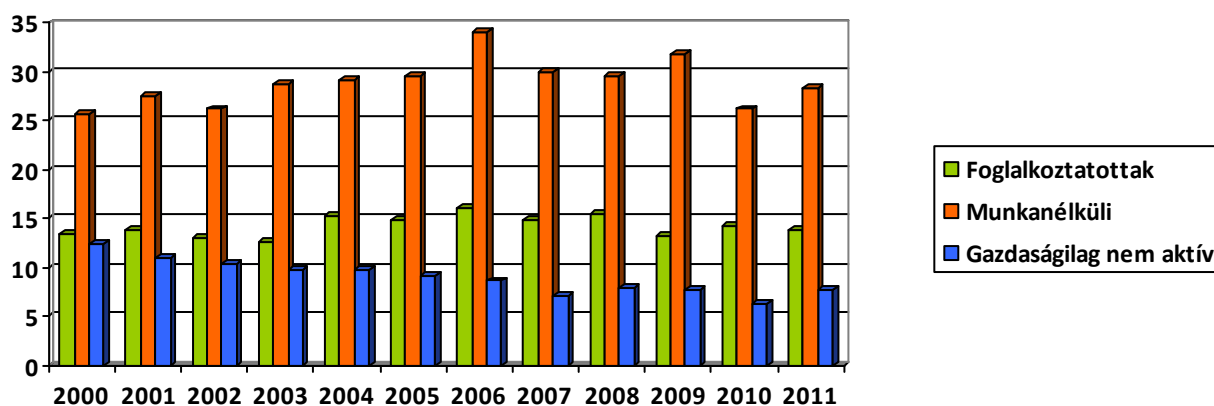

Forrás: Bolla József: Lemorzsolódás az általános és népiskolákban (Köznevelés 1950. február 1. 50. oldal)

Fogalmilag tekintve két komponens határozza meg a korai iskolaelhagyók csoportját. Ide tartozik ugyanis mindaz a fiatal, aki a 8. évfolyam elvégzése nélkül kerül ki a nagyvilágba, és a továbbiakban sem vesz részt oktatásban vagy felnőttképzésben (Mayer, 2011). Ennél pontosabban határozza meg a KSH a korai iskolaelhagyók csoportját, ugyanis a Hivatal a 18-24 éves népesség köréből azokat a fiatalokat veszi ide, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek és semmiféle oktatásban, képzésben nem részesülnek.

Hazánkban jelenleg a korai iskolaelhagyók problémája elsődlegesen a HH-, illetve HHH-gyermekek sorsának alakulásával kapcsolható össze (Kádárné, 2010). Minden hetedik fiataalt érinti⁴⁵, ami komoly gazdasági kérdéseket is vonz, és ahogy az SNI-tanulók esetében, ugyanígy a korai iskolaelhagyóknál sem félvállról kezelendő, hiszen az oktatás hozzájárul a gazdasági fellendülés megteremtéséhez, ami pedig a társadalmi stabilitás zálogát képezi (Mayer, 2011). Az adatokat megvizsgálva egyértelműen kijelenthetjük, hogy az alacsonyan vagy nem iskolázott fiatalok a rendszerváltozást követően kiszorultak a munkaerőpiacról, gazdaságilag inaktívá váltak vagy a munkanélküliség csapdájába kerültek (10. ábra).

10. ábra: Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők a munkaerőpiaci aktivitás szempontjából Magyarországon

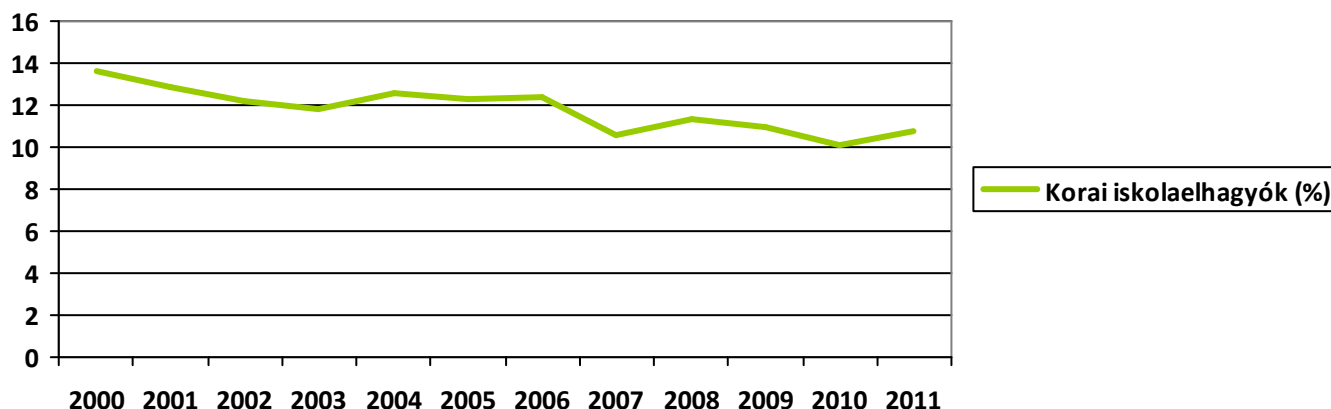
Forrás: Saját szerkesztés a www.ksh.hu adatai alapján

Említést kell tennünk azonban arról is, hogy Magyarországon a korai iskolaelhagyók száma 11% körül mozog. A 2000-es évek elején a számuk még 13-14% körül alakult, de a 2010-es oktatáspolitikában bevezetett szigorítások hatására, azaz, hogy a gyermek 50 tanórát meghaladó igazolatlan mulasztása miatt felfüggesztik a családi pótlék jutattását, jelentősen csökkent az iskolakerülő, illetve iskolaelhagyók száma is, de természetesen még mindig van mit javítani (11. ábra)⁴⁶.

⁴⁵ Az Oktatásfejlesztési Oservatory Központ felmérése alapján

⁴⁶ A bekezdés adatai saját vizsgálati adatok a 11. ábra alapján.

11. ábra: Korai iskolaelhagyók évek szerinti alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között (%)

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Hangsúlyozandó, hogy ezt a problémát nem elengedő csak a hazai viszonyok keretében vizsgálni, hiszen az Európai Unióban is megjelenik, mint globális társadalmi viszontagság. Nemzetközi tekintetben Magyarország megelőzi többek között Nagy-Britanniát (15%), Franciaországot (13%), illetve Németországot (12%)⁴⁷ is.

Az Európai Bizottság által 2012. március 1-2-én kiadott jelentés, amely az EU-27 tagállamokkal szemben megfogalmazta az Euro2020-as programtervet⁴⁸. Ennek értelmében kötelezővé tette az uniós országok számára, hogy a korai iskolaelhagyók arányát 10 %-ra csökkentsék.

Ennek oka abban a tényben keresendő, hogy az uniós tagállamokban ez a szám jelenleg 3-34% között mozog. A negatív csúcsot Málta tartja, ahol a legmagasabb közel 34%-os a lemorzsolódás, míg a legelőkelőbb helyen Szlovénia, a Cseh Köztársaság, valamint Szlovákia áll, ahol az arány 3-5% körülnek mondható⁴⁹.

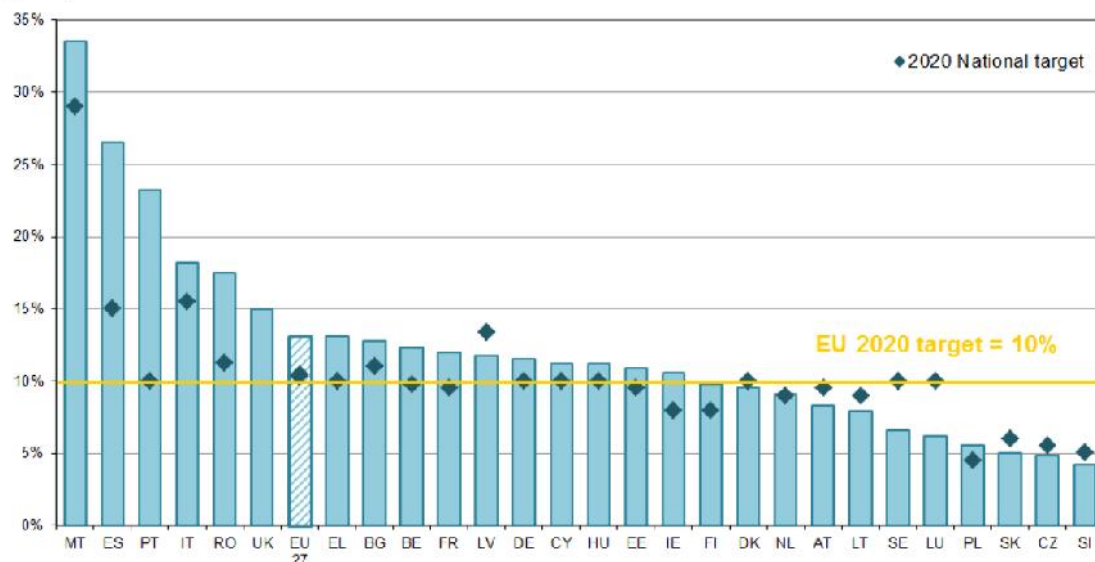
⁴⁷ A bekezdés adatai saját vizsgálati adatok a 12. ábra alapján.

⁴⁸ http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/report_en.pdf

⁴⁹ A bekezdés adatai saját vizsgálati adatok a 12. ábra alapján

12. ábra: A korai iskolaelhagyók aránya országonként és az Europa2020-as nemzeti követelmény

Chart 1: Early school leaving rates by country in 2011 and Europe 2020 national targets (in %)

Forrás: Oktásfejlesztő Observatory Központ

Nem véletlen, hogy az Unió célkitűzésként követeli meg a lemorzsolódás megoldását, mivel a gazdasági válság még inkább a tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítására helyezte a hangsúlyt (Mayer, 2011), felértékelte az oktatás fontosságát, a fiatalok fenntartható fejlődésének elsődlegességét, hiszen ők öröklik az ország gazdasági helyzetét, így az ő feladatukká válik annak minél tartósabb és biztosabb megtartása is. Úgy gondolom, hogy ez újabb válaszként szolgál a bevezetésemben felvetett második kérdésre.

1.6. A középfokú oktatási rendszer

A magyar köznevelési rendszer következő szekciójába tartozik a középfokú oktatási intézmények rendszere, amelyben ma 567 462 fő tanul. Ebbe a kategóriába sorolandó többek közt a szakiskolában nevelődő 139 160 fő, a gimnáziumokban tanuló 195 167 fő, illetve a szakközépiskolai diákok, akik száma 233 122 főt jelent⁵⁰. Ez 2010-hez viszonyítva 12 469 fővel⁵¹ kevesebb, ami a gyerekszám csökkenésének és az éves lemorzsolódásnak tudható be.

Természetesen mind a három középfokú intézmény elsődleges feladata a felsőoktatásban való továbbtanulás biztosítása, illetve az állami vizsgára, azaz az érettségire való felkészítés elősegítése (Szüdi, 2006). A három intézmény között a legalapvetőbb különbség, hogy a szakiskola nem érettségi vizsgával zárul, míg a középiskolák, azaz a gimnázium és a szakközépiskola igen. Viszont a szakiskola és a szakközépiskola szakmai orientációval is szélesíti diákjai szemléletét, míg a gimnázium a Nemzeti alaptantervben meghatározott órákat magasabb óraszámban reprezentálja a tanulóknak.

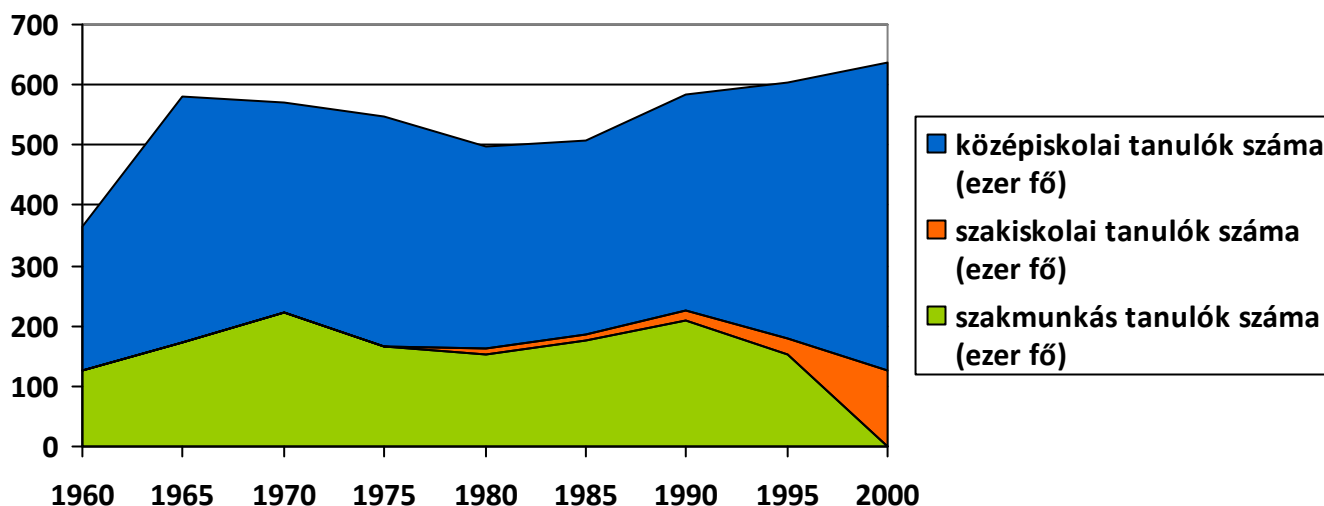
A létszámok megoszlását vizsgálva a rendszerváltozás előtti és a rendszerváltozás utáni évek igazán informatívak, ugyanis 1989 előtt a Kádár-rendszerben, az Aczél György-vezette oktatáspolitikai elsődlegesen a szakmunkások képzését támogatta, aminek háttérében a gazdaság működési alapjainak megteremtése állt. A rendszerváltozás után azonban Nyugat-Európához hasonlóan, hazánkban is elterjedt az oktatási innováció fontosságának hangsúlyozása, aminek eredményeként egyértelműen megnőtt a középiskolai oktatást választó diákok száma (13. és 14. ábra). A diagram (13. ábra) alapján leolvasható az, hogy 1989-ig a diákoknak átlagosan a fele szakmunkásképző iskolába járt, illetve a szakiskola fogalma 1975-ig ismeretlennek számított. A rendszerváltozás után azonban a szakmunkásképző iskolák presztízsének jelentős csökkenése illetve, főleg költséghatékonysági megoldások miatt 2000-ben megszűnt a szakmunkásképzés Magyarországon, ami a középiskolák és szakiskolák létszámának ugrásszerű megemelkedését hozta maga után. Tehát egyértelmű az, hogy politikai és

⁵⁰ A bekezdés adatai eddig a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak.

⁵¹ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

gazdasági tényezőkre vezethetők vissza a strukturális változások, ami a feltett második kérdésünkre is választ ad.

13. ábra: A középfokú oktatásban tanulók intézmény szerinti megoszlása 1960 és 2000 közötti időszakban Magyarországon

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

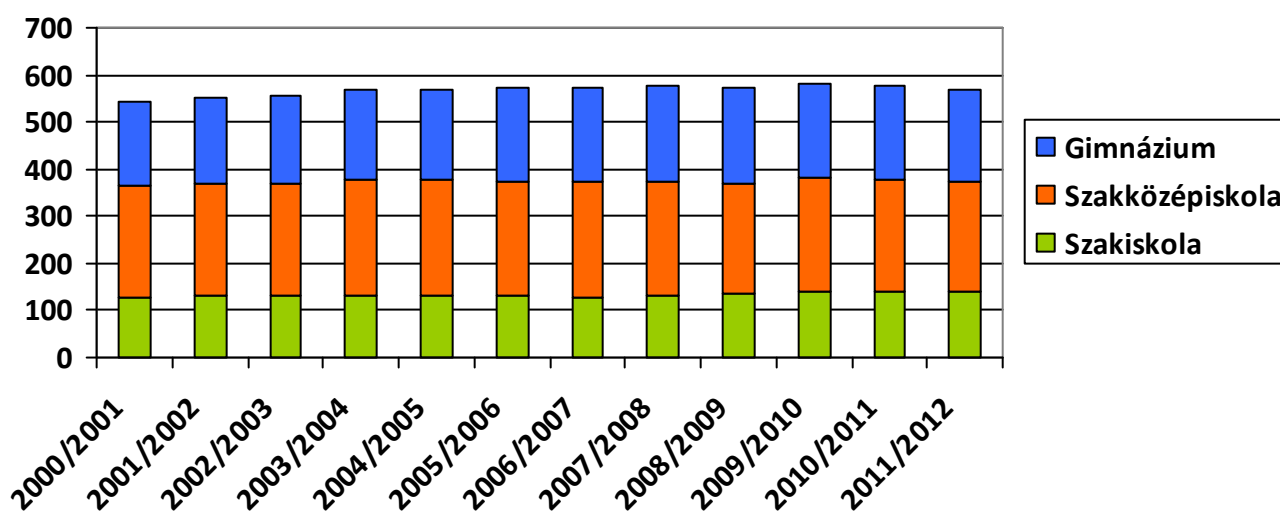
Ez a folyamat még ma is tart, hiszen a 2011-es évig a legtöbben a középiskolákat választják, de a KSH adatai alapján a 2011/2012-es tanévben ez a tendencia megváltozott, ugyanis nőtt a szakiskolába jelentkezők száma 1%-kal, viszont csökkent a középiskolásoké 3%-kal⁵².

Ennek hátterében állhat a 328/2009 (XII. 29.) kormányrendelet, amelynek értelmében az a tanuló, aki a 2011/2012-es tanévtől szakiskolába iratkozik be, tanulmányi átlagától függően ösztöndíjban részesül. Ez azzal a 2012. január 1-jén hatályát vesztt törvényi rendelkezéssel áll összhangban, amely kifejtette, hogy az államnak támogatni kell a munkaerőpiac által igényelt szakemberek képzését, hiszen ez az ország gazdasági érdekeinek a javát szolgálja⁵³. Ez a bevezetés első kérdésére adott újabb válaszként is magyarázható.

⁵² A mondatban található adatok a Statisztikai Tükör adatai alapján íródtak

⁵³ a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény 14/A §, amely 2012. január 1-jén hatályát veszttette

14. ábra: A középfokú oktatás nappali képzéseiben tanulók számának alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

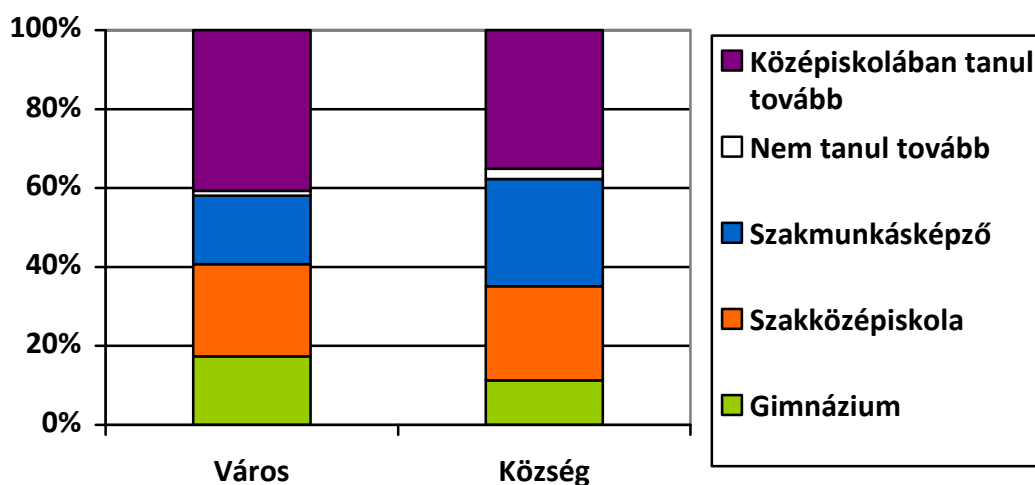
Ha a tanulók nem szerinti megoszlását vizsgáljuk a három intézmény esetében, beszélnünk kell a preferenciasorrend vizsgálatáról is, ugyanis a két nem értékrendje között jelentős különbségek mutatkoznak, amelyek a születési helytől is függnének.

A KSH 2011-ben elvégzett felmérése alapján ugyanis kiderült, hogy az általános iskolás lányok 82%-a válaszolta azt, hogy középiskolában képzelel el tanulmányai folytatását, míg a fiúk esetén ez a szám 70% volt⁵⁴.

Érdekes ezt a kérdéskört a települések típusai szerint is górcső alá venni, hiszen egy 1997-ben készült felmérés szerint a diákok középiskolai továbbtanulása a származási településüktől is nagy mértékben függ. Így leolvashatjuk a 15. ábráról, hogy azok a tanulók, akik városban nőttek fel, jelentősebb számban választották a szakközépiskolákat és a gimnáziumokat, míg az egyéb községekből származók inkább az akkor még létezett szakmunkásképzőkben képzeleltek el a jövőjüket.

⁵⁴ A mondat adatai a Statisztikai Tükör adatai alapján íródtak.

15. ábra: Az alapfokú oktatást elvégzettek preferenciája településtípusok szerint

Forrás: Saját szerkesztés az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet adatai alapján

Mindezeket túl kijelenthetjük az elmúlt évek tapasztalatainak ismeretében, hogy a gimnáziumokban lánytöbbség uralkodik, ami a 2011/2012-es tanévben 57,7%-ot⁵⁵ jelentett, tehát 327 426 főt⁵⁶. Megfigyelhető azonban a tendencia, hogy ez az „uralom” az évek során egyre csökken, hiszen az 1999/2000-es tanévben még 60,3%-os⁵⁷ volt a lányok aránya, ami számszerűsítve 105 822 főt⁵⁸ jelentetett az összes 175 492⁵⁹ tanuló közül. Szintén említésre méltó, hogy a szakiskolák esetében viszont egyértelmű fiútöbbségről beszélhetünk, ami a tavalyi évben 63,4%-ot⁶⁰ jelentett, viszont itt a „fiúuralom” növekedésének vonulata nem látszik csökkenni, amit bizonyít például az is, hogy az 1999/2000-es tanévben még 38,2%-os⁶¹ volt a lányok aránya. A nemek közötti párharc kiegyenlítődése a szakközépiskolákban történik meg, ahol az arány átlagosan 51-49%⁶² között mozog a fiúk javára. Ezen adatok háttérében a korfa megoszlása állhat,

⁵⁵ Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁵⁶ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁵⁷ Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁵⁸ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁵⁹ Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁶⁰ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁶¹ Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁶² Saját vizsgálódás a KSH adatai alapján

hiszen a mai magyar népességben 36-37 éves korig egyértelmű férfitöbbletről beszélhetünk (lásd 2. ábra)⁶³.

⁶³ Saját megfigyelés a <http://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html> adatai alapján

1.7. A felsőoktatás statisztikai szemmel vizsgálva

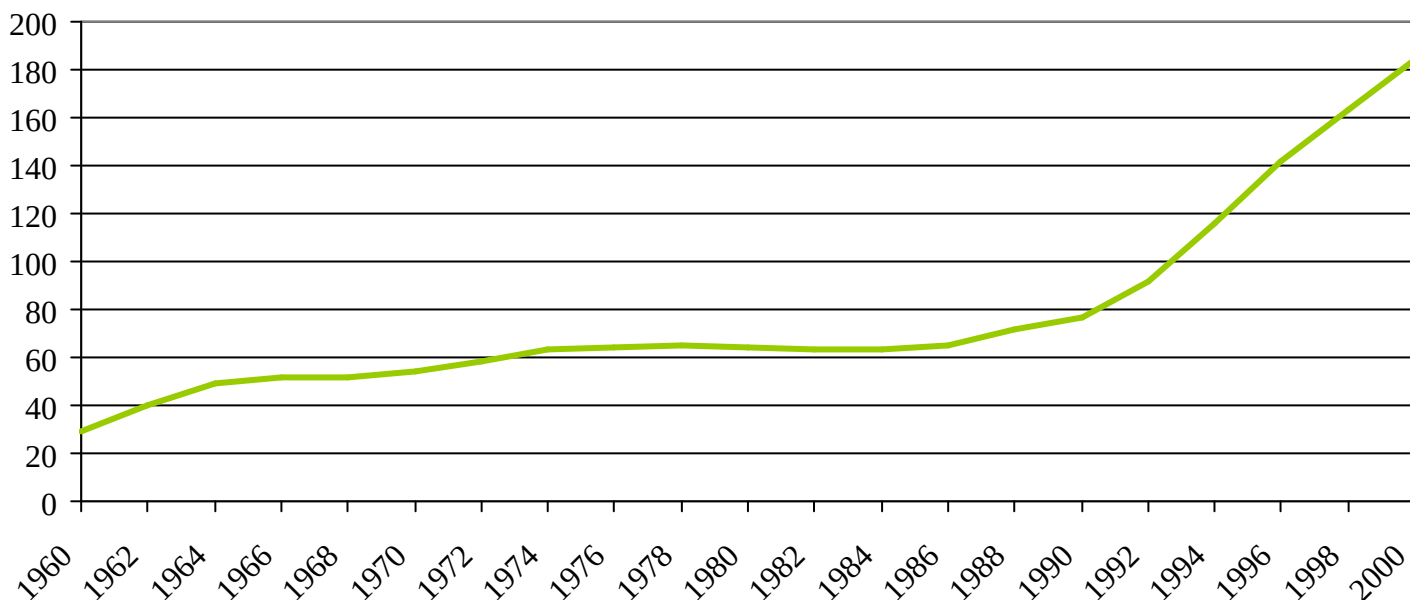
Az oktatási rendszer negyedik szekcióját a felsőoktatás jelenti, amely az oktatási hierarchia csúcsán helyezkedik el és már évszázadok óta egyértelműen és megrendíthetetlenül hozzájárul egy állam világviszonylatbani megítéltségéhez. Véleményem szerint e mögött az a nézet áll, miszerint egy ország értelmisége olyan szubkultúrát alkot, amely nagyban előremozdítja a kulturális és tudományos értékek közvetítését, ami pedig magyarázatként szolgál arra, hogy miért kap a felsőoktatás szerfelett hangsúlyos szerepet nemcsak az egyes társadalmi osztályok életében, hanem az oktatáspolitikai területén is. Továbbá kiemelendő az Európai Unióban betöltött szerepe is, hiszen, mint humán erőforrás vesz részt az egységes európai munkaerőpiacon.

Történeti alakulását tekintve determinálnunk kell azt a tényt, miszerint a rendszerváltozásig a felsőoktatás Magyarországon egyértelműen kiváltságnak számított, majd az 1989-es fordulattól megkezdődött a hallgatók létszámának tömegesedése (Polónyi, 2012). Ezt bizonyítja, hogy míg 1960-ban 45 ezer főt tett ki a felsőoktatásban hallgatók száma, mára eléri a 359 824 főt⁶⁴, azaz közel megnyolcszorozódott⁶⁵ a hallgatók létszáma. A folyamat egyébként monoton növekedést mutat, hiszen a hallgatók létszáma folyamatosan nőtt, nem találhatunk olyan időpontot, amikor csökkent volna, tehát visszaesésről szó sincs (16. ábra).

⁶⁴ A mondatban eddig szereplő adatok a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

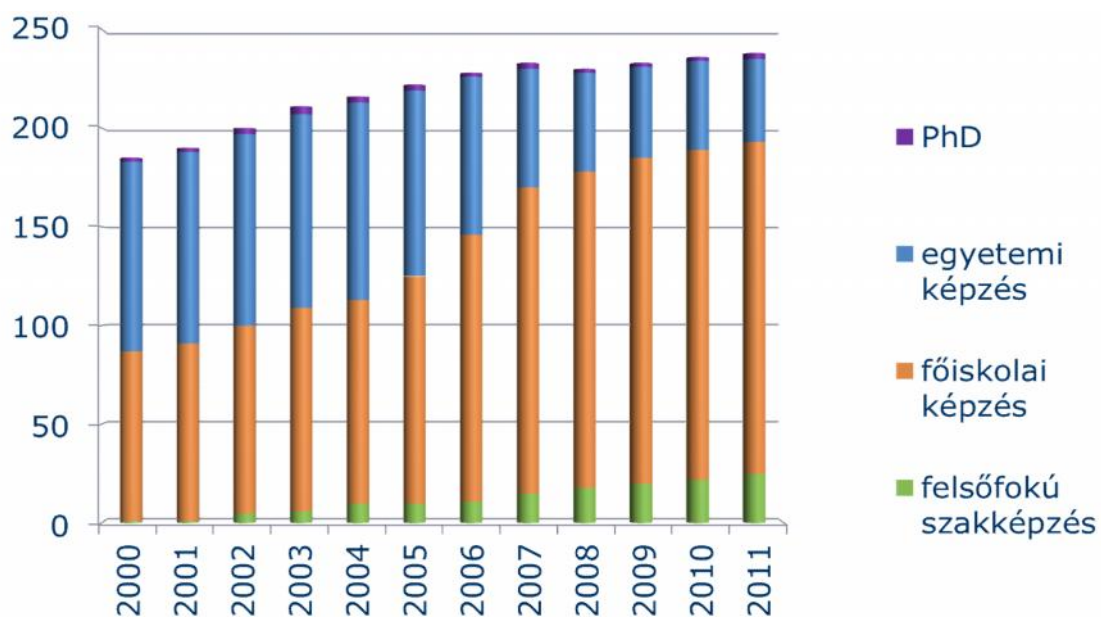
⁶⁵ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

16. ábra: A magyar felsőoktatásban a nappali tagozatos hallgatók létszámának alakulása az 1960 és 2000 közötti időszakban

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

17. ábra: A felsőoktatási intézmények nappali tagozatán tanuló hallgatók számának alakulása Magyarországon 2000 és 2011 között

Forrás: Saját szerkesztés a www.felvi.hu adatai alapján

Ahogy a 17. ábra mutatja, a felsőoktatási szektorban 4 fő képzési típust különböztethetünk meg. Ide tartozik a felsőfokú szakképzés, a főiskolai-, az egyetemi-, és a PhD-oktatás, illetve a szakirányú továbbképzések repertoárja. Főiskolai képzés alatt az alapképzéseket, míg az egyetemi képzések alatt a mesterképzéseket és az egységes, osztatlan képzéseket értjük.

A felsőfokú oktatási rendszer életének első fordulópontjaként a 2005-ös évet kell kiemelnünk, amikor bevezették az egyetemi harmonizációs folyamatok eredményeként az ún. Bologna-rendszer, amelynek elsődleges célja volt egy olyan kétszintű rendszer kialakítása, amelyben a mobilitás, az átjárhatóság és az összehasonlíthatóság lehetősége által egy tudás alapú Európa teremthető meg, amely ösztönzi a hallgatókat, hogy tovább tágítsák látókörüket és ezáltal hozzájáruljanak egy versenyképesebb kontinens megteremtéséhez (Forgács – Loboda, 2003).

A Bologna-rendszer bevezetésével azonban nemcsak a rendszer struktúrája változott meg gyökeresen, de megfordult az addigi tendencia is, amely szerint vezetett az egyetemi képzésben résztvevő hallgatók létszáma a főiskolásokéval szemben, de az osztott rendszer bevezetésével a szakok nagy része alap- és mesterképzésre tagolódott, így természetesen 2006-ra az alapképzésbe felvett hallgatók létszáma jelentősen megugrott, ami a régi rendszer főiskolai oklevelével ér fel. Ez mára pedig növekedéssé változott, amihez nagyban hozzájárul az, hogy az osztatlan (egyetemi) képzések keretszáma egyre csökken.

Hazánkban a 2011/2012-es tanévben 21 115 főt regisztráltak, akik felsőfokú szakképzésben, 226 841 főt, akik alapképzésben (Ba, BSc), 39 039 főt, akik mesterképzésben (Ma, MSc), 33 760 főt, akik osztatlan képzésben, 15 070 főt, akik szakirányú továbbképzésben és 7254 főt, akik doktori (PhD) képzésben vesznek részt.⁶⁶ Összesen tehát jelenleg 359 824 hallgató polgára valamelyik magyarországi egyetemnek illetve főiskolának, akik közül 241 614 fő⁶⁷ nappali keretek között tanul. Ez a 2010/2011-es tanévhez viszonyítva 1523 fővel kevesebb⁶⁸, de meg kell jegyezni, hogy 2008 óta ez a szám az alap – és egyetemi képzések tekintetében nem mutatott jelentős

⁶⁶ A mondat adatai a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak.

⁶⁷ A mondat adatai a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak.

⁶⁸ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

változásokat, ezenkívül pedig szerepet játszik benne a gyerekszám évenkénti csökkenése is (2. táblázat, lásd 36. oldal).

Kiemelendő viszont a 2012/2013-as tanév a hallgatói létszámot tekintve. A 2010-ben megválasztott jelenlegi kormány elsődleges célja ugyanis, hogy minél inkább leszűkítse a társadalmak előtt a felsőoktatásban való tanulás lehetőségét, hogy ezáltal akadályozza meg a túlzott eltömegesedését, ami viszont egy „elit” felsőoktatást is létrehozhat. E kérdés vizsgálatakor azonban figyelembe kell vennünk azt is, hogy Európa országaiban éppenhogy ellentétes folyamat zajlik, hiszen próbálják a felsőoktatást mind inkább kiszélesíteni, elérhetőbbé tenni a társadalom tagjai számára. A közös pont, hogy minden ország a lehető legköltségtakarékosabb megoldásokat keresi ezen törekvések megvalósításához. Ehhez illik hozzá az, hogy hazánkban az államilag finanszírozott helyek számát évről-évre csökkentik (Polónyi, 2012), ezáltal pedig próbálják a költségtérítéses tanulás bevezetését megalapozni, mint ahogy valószínűleg jövőre már nem lesz államilag finanszírozott jogászképzés sem.

Úgy gondolom, hogy szót kell ejtsek arról a vitathatatlan tényről, hogy az idén 31 ezerrel kevesebben adtak be felsőoktatási felvételi jelentkezési lapot, aminek hátterében az államilag finanszírozott helyek számának drasztikus csökkenése áll, hiszen a családok nem vállalták a továbbtanulás költségeit és nem kérnek a diákhitelből sem (Berlinger, 2012). Illetve szintén hozzájárult a kialakult helyzethez az is, hogy a pár hét alatt bekövetkezett változásokra nem tudtak a családok olyan gyorsan reagálni, mint ahogy a jogalkotók várták, ami miatt inkább a kivárás mellett döntöttek, bízva abban, hogy hamarosan konszolidálódni fog a helyzet (Varga, 2012) (18. ábra – 37. oldal és 2. táblázat – 38. oldal).

Úgy vélem, hogy hasonlóan fontos megemlítenem azt a tény is, hogy 2012-ben 72%-kal csökkent a gazdasági képzésekre jelentkezők aránya és 78%-kal esett vissza az állami jogi helyekre felvételizők létszáma is, ami az összes jelentkezőhöz viszonyítva 40-60%-os csökkenésként értékelhető (Berlinger, 2012).

Szintén az új felsőoktatási törvény⁶⁹ egyedisége a hallgatói szerződések esete, amely a felmerülése óta rendkívül sok kérdést vet fel, ami miatt például az Alkotmánybíróság is vizsgálta az ügyet⁷⁰, azonban ennek társadalmi következményeiről még nem lenne

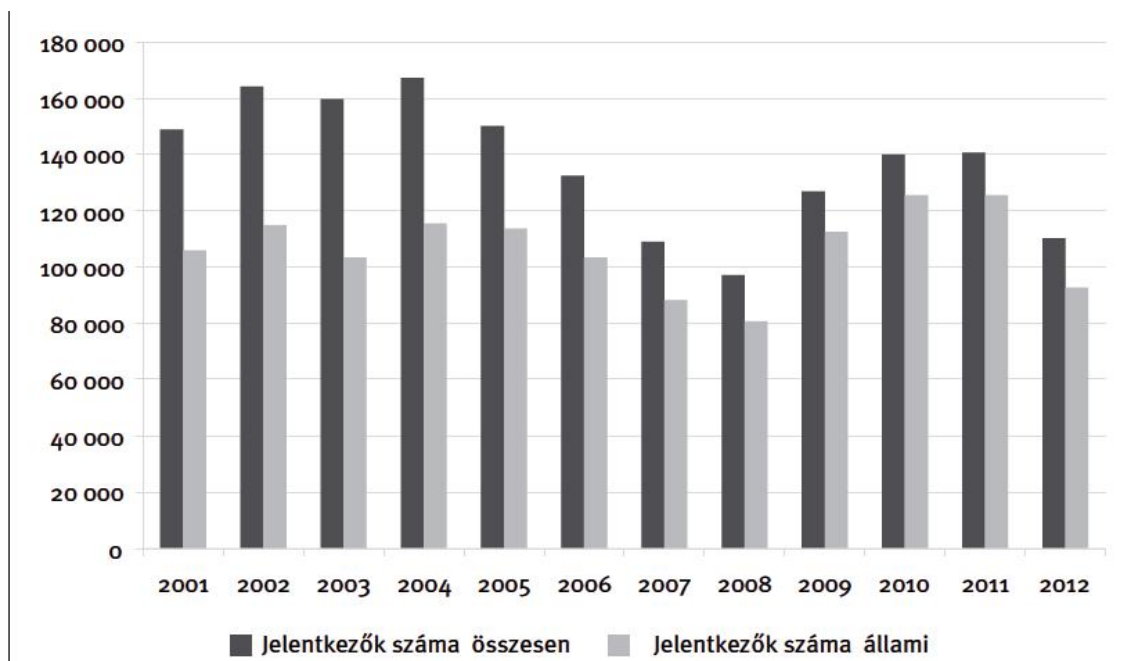
⁶⁹ további információért lásd a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCVI. törvény

⁷⁰ További részletek a 32/2012. (VII. 4.) AB határozat

célszerű következtetéseket levonni, hiszen objektív vizsgálatához az időmúlás tényezőjére, illetve a lehető legtöbb adatra is szükség van.

Mindezek alapján azt hiszem, hogy bevezetésem mindkét kérdésére kifogásulhatatlan választ kaptunk.

18. ábra: Az általános felvételi eljárásban a felsőoktatásba jelentkezők számának alakulása 2001 és 2012 között

Forrás: www.felvi.hu

2. táblázat: A magyar felsőoktatásba felvettek száma jelentkezési helyük szerint 2005 és 2011 között (fő)

	Alapképzés	Osztatlan képzés	Felsőfokú szakképzés	Mesterképzés
2005	81540	n.a.	6378	-
2006	71888	4527	6077	-
2007	65214	4816	5423	603
2008	63611	5286	7863	4232
2009	65630	5629	11125	12340
2010	64058	5862	12033	16255
2011	65305	5948	10999	15892

Forrás: Saját szerkesztés a www.felvi.hu adatai alapján

Érdeemes megvizsgálni, hogy a felsőoktatásba jelentkezők, hogyan viszonyulnak a hagyományos postai úton való jelentkezéshez és az elektronikus rendszerhez. Évek óta megfigyelhető volt, hogy nőtt az e-felvételt használók száma, aminek hatására 2011-re már többen, 58%-uk⁷¹ preferálta a elektronikus jelentkezést. Említést érdemel még, hogy 2011/2012-ben 70 954 első éves hallgató⁷² kezdte meg tanulmányait, akik közül 16 450 fő⁷³ külföldi állampolgárként jelentkezett, főleg a szomszédos és az uniós országokból, de akadt aki norvég, illetve perui állampolgárként adta be jelentkezését⁷⁴. Úgy vélem, hogy kimondhatatlanul nagyszerű dolog az, hogy számuk évről-évre egyértelműen nő. Szintén említésre méltó, hogy 2000 óta 8699 fővel⁷⁵ több külföldi állampolgár tanul hazánkban az alap- és mesterképzéseken, hiszen ez nemcsak országunk hírnevére van kiemelkedő hatással, de szélesíti az értelmiséggé váló társadalmi réteg világszemléletét, növeli toleranciáját és elfogadóképességét más népek vallási és kulturális meggyőződése irányában.

⁷¹ Saját számítás a Felvi magazin adatai alapján

⁷² Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁷³ Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁷⁴ http://eduline.hu/erettsegi_felveteli/2011/4/1/20110331_erettsegi_felveteli_rekord_2011

⁷⁵ Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Végezetül a felsőoktatásban hallgatók nem szerinti megoszlását analizáltam. A felsőfokú alap- és mesterképzéseken belül évek óta nőbblet van, bár nem nagy mértékű, hiszen száma 51-55%⁷⁶ körül mozog. Ezt bizonyítja, hogy 2010-ben a nők száma a felsőoktatásban elérte a 199 580 főt, amely az összes hallgató 55%-át jelentette. Mindemellett megállapítható az is, hogy Magyarországon a frissdiplomások közel 65%-a nő, míg ez a szám az OECD-országokban⁷⁷ 58%-ra tehető (Berlinger, 2012).

⁷⁶ Saját megfigyelés a Magyar statisztikai évkönyv 2011 és az Oktatási Évkönyvek adatai alapján

⁷⁷ OECD: (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) Nemzetközi szervezet, amelyet 1961-ben alapítottak Párizsban, Magyarország 1996 óta a tagja

2. A magyar oktatási rendszer működésének alapjai

Manapság a világban elsődleges igényként fogalmazódik meg a minőségi oktatás szisztémája, amely alapul szolgál egy magas színvonalú, a nemzeti sajátosságok és tradíciók megtartását is elismerő rendszernek, amely a gazdaságra is jó hatást gyakorol (Ormándi, 2006). Ennek a célnak a megvalósítása pedig az oktatásszolgáltatás infrastrukturális hátterének vizsgálatával kezdődik, mivel ez egy olyan esszenciális komponens, amely meghatározza a rendszer gyakorlati megvalósulását. Magába foglalja továbbá az intézményi struktúrát, a pedagógusok és az egész architektúra ellátására vonatkozó költségvetést is, így nem hanyagolható el az oktatás társadalomstatistikai vizsgálatakor sem, mivel ezen adatok ismerete nélkül hamis képet kaphatunk.

Kijelenthetjük tehát, hogy egy strukturálisan jól kiépített rendszer nélkül nem lehet európai szintű oktatást biztosítani a felnövekvő generációk számára.

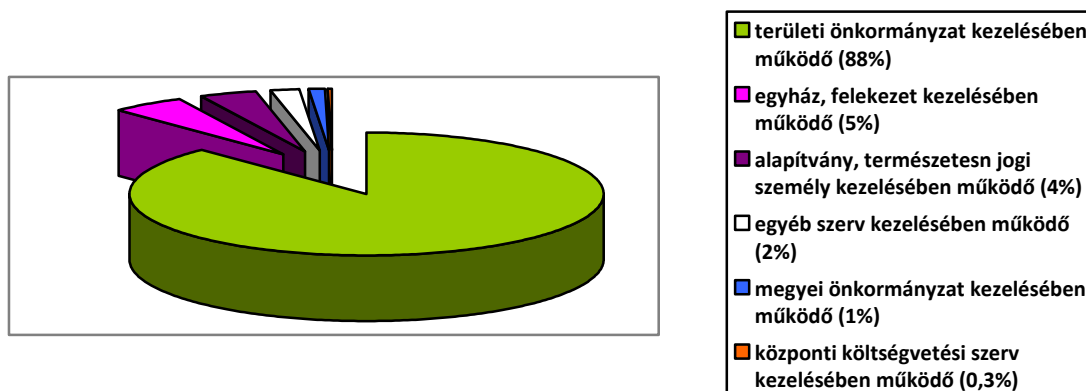
2.1. A rendszer intézményhálózata

Magyarország területén jelenleg 10 233 közművelési feladatellátási egység⁷⁸ működik, amely törvényi szabályozás szerint a tanulók létszámához igazodik.

Hazánkban jelenleg 4 336 óvoda⁷⁹ működik, azaz 2010-hez viszonyítva 22 óvodát, míg 2000-hez viszonyítva 307 intézményt zártak be. Mint ahogy dolgozatom első részében bemutattam, az óvodás gyerekek száma évről-évre nő, ennek ellenére az intézmények száma folyamatosan csökken⁸⁰. De meg kell jegyeznünk azt is, hogy hazánkban jelenleg 374 870⁸¹ óvodai férőhely van, ami azt jelenti, egy óvodai szobában közel 34 gyermek⁸² van elhelyezve.

Ha fenntartók arányát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy Magyarországon az óvodák közel 88%-át, azaz 3 804 intézményt⁸³ a települési önkormányzat tart fent, ezt követi 5%-kal az egyházi felekezetek által létesített, majd 4%-kal az alapítványi óvodák következnek (19. ábra)⁸⁴.

19. ábra: A magyar óvodák megoszlása fenntartók szerint a 2011/2012-es tanévben

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatainak saját számítása alapján

⁷⁸ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁷⁹ KSH Magyar statisztikai évkönyv adatai alapján

⁸⁰ A mondatban található további adat saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁸¹ KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

⁸² Saját számítás a KSH Magyar Statisztikai Évkönyv 2011 adatai alapján

⁸³ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁸⁴ A mondatban szereplő adatok saját számítás alapján íródtak a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Szintén csökken az iskolák száma az alapfokú oktatásban is, ahol jelenleg 3 252 iskola működik, pedig számuk 2010-ben 3 306, 2000-ben pedig 3 897 volt, bár a csökkenés nem nagy mértékű⁸⁵.

Árulkodóbb azonban az osztályteremek számának alakulását vizsgálni. Ez alapján ugyanis megállapíthatjuk, hogy az 1999/2000-es tanévhez viszonyítva 2011/2012-re 16 181 osztályteremmel⁸⁶ kevesebb áll az intézmények rendelkezésére. Azonban a csökkenő gyerekszám miatt ez nem észrevehető, hiszen az egy osztályra jutó gyerekek száma alapján véve 20,2-20,4 között⁸⁷ stagnál. Fontos azonban megállapítani, hogy 2011-ben 36 810 osztályt⁸⁸ számláltak az általános iskolai oktatásban, viszont mindössze 36 338 osztályterem⁸⁹ állt az intézmények rendelkezésére, ami azt jelenti, hogy 472 osztály⁹⁰ csak szaktantermekben tudtak elhelyezni. Ez a probléma azonban már évek óta fennáll, így például már 2007-ben is közel 1300-zal kevesebb osztályterem állt a tanulók rendelkezésére⁹¹.

Problémát okozhat továbbá a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény által előírt mindennapos testnevelés bevezetése is, hiszen a 2011-es adatokból egyértelműen kitűnik, hogy az általános iskolák közel felének nincs tornaterme, azaz jelenleg 1 631 gimnasztikai szoba jut 3 252 iskolára⁹².

Megállapítható ezen kívül, hogy az óvodákhoz hasonlóan itt is kiemelkedően magas a területi önkormányzatok kezelésében álló általános iskolák aránya, hiszen ez a szám 83%-ra⁹³ tehető (20. ábra).

⁸⁵ A mondatban szereplő adatok a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 és a KSH Oktatási Évkönyvek adatai alapján íródtak

⁸⁶ Saját számítás a KSH Oktatási Évkönyvek adatai alapján

⁸⁷ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁸⁸ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁸⁹ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

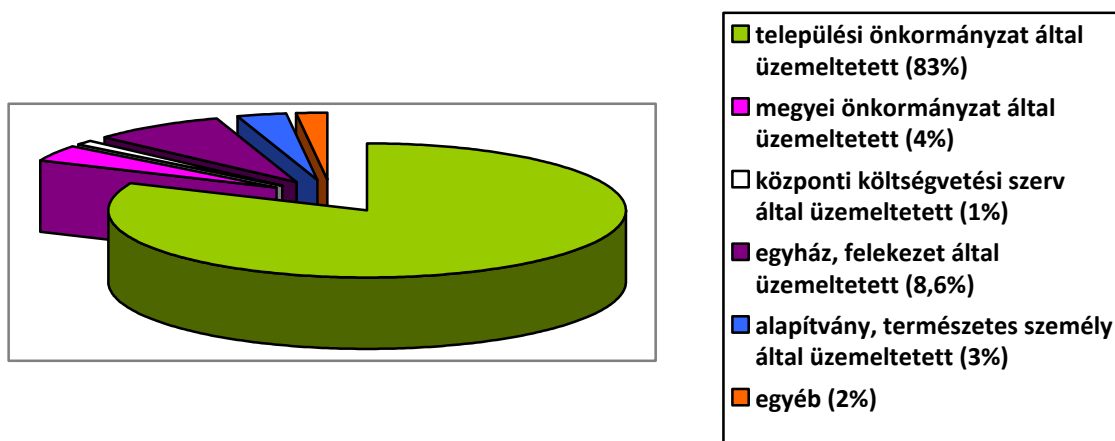
⁹⁰ Saját számítás az előbbi adatok alapján.

⁹¹ A bekezdés további adatai saját számítás alapján íródtak a KSH Oktatási Évkönyvek és a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

⁹² A mondat adatai a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

⁹³ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

20. ábra: Az általános iskolák megoszlása fenntartójuk szerint Magyarországon 2011-ben

Forrás: Saját számítás a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Más a helyzet a középfokú oktatás területén, ahol évről-évre ingadozik a feladatellátási helyek száma, hiszen 2007-ben 2009, 2009-ben 1900, míg a 2011/2012-es tanévben 2645 iskolát regisztráltak⁹⁴. Ez a 2 645 intézmény 151 speciális szakiskolát, 687 szakiskolát, 879 gimnáziumot, illetve 928 szakközépiskolát tömörít magába⁹⁵. A változás okát egyszerűbb iskolatípusonként vizsgálni, hiszen a speciális szakiskolák száma évről évre nő, míg a szakiskoláké 2010-ig csökkent, majd növekedésbe fordult át a számuk, aminek hátterében egyértelműen a jelenlegi kormány oktatáspolitikája áll, hiszen egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a szakiskolai nevelésre⁹⁶. Ezzel szemben 2007 óta folyamatosan csökken a szakközépiskolák száma, viszont újra növekedésnek indult a gimnáziumi intézmények létszáma.

Ha az osztálytermek számát a tanulók létszámához viszonyítjuk, a legrosszabb állapotok a szakiskolákban uralkodnak, ahol 1 osztályteremre közel 31 tanuló jut, ezt követik a szakközépiskolák 28 diákkal, de közel hasonló a gimnáziumok esete is 26 fővel. A legkedvezőbb helyzete pedig a speciális szakiskoláknak van, ahol egy osztálytermen csak 13 diák osztozik⁹⁷.

⁹⁴ Saját számítások a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 és a KSH Oktatási Évkönyvek adatai alapján

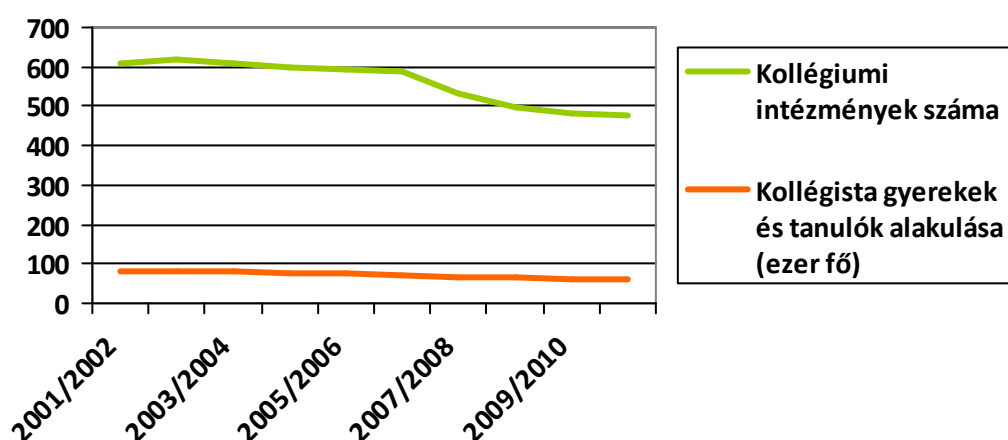
⁹⁵ A mondat adatai a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

⁹⁶ lásd: 328/2009 (XII. 29.) kormányrendelet

⁹⁷ A bekezdés adatai saját számítások a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján.

Érdekes vizsgálati szempont továbbá a kollégiumi elhelyezést igénylő tanulók aránya is, amely szerint 2009/2010-es és a 2011/2012-es tanévek közötti időszak viszonylatában a legnagyobb számban a speciális szakiskolai diákok éltek ezzel a lehetőséggel, hiszen átlagosan 20,2%-uk⁹⁸ igényelte a kollégiumi elhelyezést. Ki kell azonban emelni, hogy mint ahogy a középfokú oktatás többi intézményében, itt is egyre csökken a kollégisták száma, ami többek közt a kollégiumi férőhelyek folyamatos csökkentésével magyarázható.

21. ábra: A kollégiumi intézmények számának alakulása Magyarországon 2001 és 2011 között

Forrás: Saját szerkesztés az Oktatási Évkönyv 2010/2011 adatai alapján

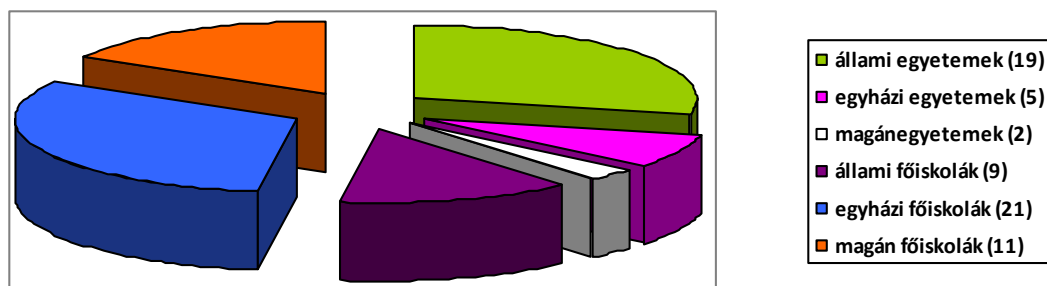
Végezetül beszélnünk kell a felsőoktatás intézményi hálózatáról is. Hazánkban 2011-ig 68⁹⁹ felsőoktatási intézmény működött, azonban az új felsőoktatási törvény hatására 2012-re a számuk 67-re módosult és összesen 270 képzési hely közül választhatnak a hallgatók. Hazánkban jelenleg 19 állami egyetem működik, de szintén nem elhanyagolható az a tény, hogy az egyházi főiskolák száma meghaladja az állami egyetemekét (22. ábra)¹⁰⁰.

⁹⁸ KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

⁹⁹ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

¹⁰⁰ A bekezdésben szereplő adatok saját vizsgálat alapján íródtak a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény 1. melléklete és a www.felvi.hu adatai alapján

22. ábra: A magyar felsőoktatási intézmények száma fenntartójuk szerint

Forrás: Saját szerkesztés a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 1. melléklete alapján

Továbbá 13 olyan intézmény működik jelenleg, amely több, mint 10 000 hallgató oktatását végzi, ami a felsőoktatásban tanulók közel 70%-át jelenti¹⁰¹.

Ha a felsőoktatás intézményi hálózatát szeretnénk bemutatni, feltétlenül szólnunk kell a hallgatók rendelkezésére álló egyetemi könyvtárak könyvállományáról is, hiszen ez olyan biztos tudásanyaggal látja el a hallgatókat és az oktatókat egyaránt, amely a legjelentősebben járul hozzá az értelmiségi réteg szemléletmódjának alakulásához.

A jelenlegi adatok szerint az Eötvös Loránd Tudományegyetem 1,7 milliós¹⁰² bibliográfiával segíti hallgatóit. Kiemelendő továbbá a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtára, illetve a Pécsi Tudományegyetem Könyvtára közel 2 milliós könyvállományával¹⁰³. Az ország első számú egyetemi könyvtárai között hasonlóan említést érdemel a Debreceni Egyetem Könyvtára, amely 2 700 000 állományával¹⁰⁴ járul hozzá polgárai tanulmányainak fejlődéséhez.

¹⁰¹ A mondatban szereplő adatok KSH Oktatási Évkönyv 2010/2011 alapján íródtak

¹⁰² <http://konyvtar.elte.hu/hu> adatai alapján

¹⁰³ www.bibl.u-szeged.hu és www.lib.pte.hu adatai alapján

¹⁰⁴ www.lib.unideb.hu adatai alapján

2.2. A pedagógusok helyzete

Az elmúlt években mind nagyobb port kavart a pedagógusok helyzetének alakulása, ami az oktatási rendszerben humán erőforrásként jelenik meg. A pedagógus társadalom tekintélye mind inkább csökkenőben van, ma már nem kapja meg azt a megbecsültséget, és anyagi elismerést sem, ami pár évtizeddel ezelőttig övezte (Balogh, 2011). Ma már a pedagógusokat sokkal inkább a saját egyéni elhivatottságuk, a tanítás szeretete tartja szakmájukban, mint a társadalom visszajelzései.

A magyar oktatási rendszerben a 2011/2012-es tanévben összesen 172 132 tanár dolgozik és ez az adat a tavalyi évhez viszonyítva 2 240 fővel kevesebb, ugyanis az oktatás mind a négy szektorában csökkentették a pedagógusok számát. De ez az intézkedés a legjelentősebben az általános iskolában tanító pedagógusokat érintette, hiszen közel 1 000 főt bocsátottak el 2010-hez képest. Azonban az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy ez a szektor adja a pedagógusok közel 42%-át¹⁰⁵, azaz 72 132 főt¹⁰⁶. Pozitívumként emelhetjük ki azonban azt a tényt, miszerint a speciális szakiskolákban, ha nem is nagy mértékben, de növelték a tanári létszámot.

Ha a pedagógusok létszámát szektoronként vizsgáljuk, megállapíthatjuk azt is, hogy a második legnépesebb a középfokú oktatás, ahol jelenleg 47 878 fő¹⁰⁷ dolgozik. Szót kell szólnunk arról is, hogy a felsőoktatás jelenleg 21 357 fős oktatói gárdával büszkélkedhet, akik közül 2 964 fő professzori, 5 734 fő egyetemi docensi, 4 578 fő adjunktusi, illetve 3 246 fő tanársegédi cím birtokosa. Az egyéb oktatók száma pedig 4 835 főre tehető¹⁰⁸. Ma a felsőoktatás keretében 15 804 fő¹⁰⁹, tehát 74%¹¹⁰ teljes munkaidőben oktat.

Azonban a csökkenés itt is közel 200 főt¹¹¹ érintett, ami nemcsak az adott személyek további sorsára, de a hallgatókra is jelentős hatást gyakorolt: 2011-re az egy oktatóra

¹⁰⁵ A fejezetben szereplő eddigi adatok saját számítás alapján íródtak a KSH Magyar Statisztikai Évkönyv 2011 adatai szerint

¹⁰⁶ KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

¹⁰⁷ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

¹⁰⁸ A mondat adatai a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak.

¹⁰⁹ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

¹¹⁰ KSH Statisztikai Tükör adatai alapján

¹¹¹ Saját számítás a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

jutó hallgatók száma 8-ról 11 főre¹¹² emelkedett, aminek hátterében a pedagógusok számának csökkentése áll. Az óvodákban és általános iskolákban ez a szám átlagosan 10 fő, a szakiskolákban 13-14 fő, a gimnáziumokban 12 fő, a szakközépiskolákban pedig átlagosan 13 gyerek jut egy pedagógusra¹¹³.

Ha ezt összevetjük a nemzetközi adatokkal megállapíthatjuk, hogy 2008-ban Nagy-Britanniában és Franciaországban az általános iskolás tanárookra 19 tanuló jutott, tehát közel duplája volt a magyarországi adatnak, amit viszont azóta jelentősen csökkentettek. Kiemelendő még Lichtenstein is, ahol mind a mai napig 9 fő körül mozog ez az arány (ld.: 1. Melléklet).

Kiemelendőnek tartom azt is, hogy megvizsgáljuk a nemek szerinti megoszlást, ugyanis a alap- és középoktatás pedagógustársadalmában átlagosan még mindig 74%-os nőtöbbség uralkodik. Erre a legszélsőségesebb példaként az óvodai nevelők nemre vonatkozó statisztikája hozható, ugyanis az elmúlt években 99,8%-os volt a nők aránya. Bár nem ennyire szélsőségesen, de hasonló tendencia mutatkozik az általános iskolákban (87%), a speciális szakiskolákban (72%), a gimnáziumokban (72%), a szakközépiskolákban (65%) tanítók esetében is. Kiugrónak látszik azonban a szakiskolák helyzete, ugyanis már csak 51%-os a nők aránya¹¹⁴.

Külön említést érdemel a felsőoktatás esete, ahol pedig 2007-ben Magyarországon volt a legmagasabb a női oktatók aránya (23. ábra)¹¹⁵.

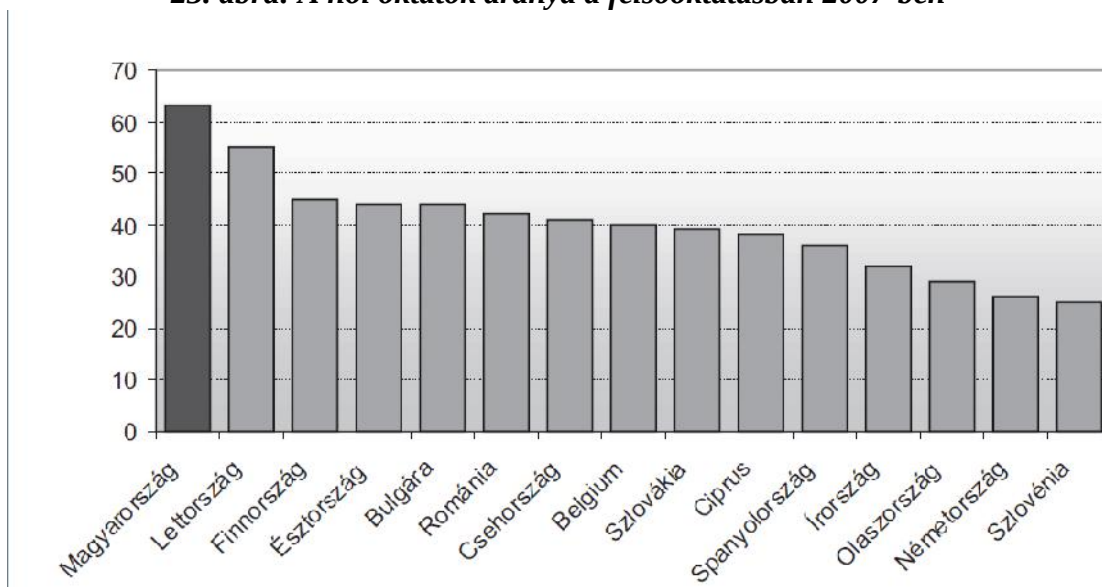
¹¹² Statisztikai Tükör adatai alapján

¹¹³ A bekezdésben szereplő adatok saját megfigyelés alapján íródtak a Magyar statisztikai évkönyv 2011 és Oktatási Évkönyvek adatai alapján

¹¹⁴ Saját számítások a KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

¹¹⁵ Bruxinfo 2007-es adatai alapján

23. ábra: A női oktatók aránya a felsőoktatásban 2007-ben¹¹⁶

Forrás: UNECE¹¹⁷

Végezetül a pedagógusok tárgyalásakor szót szeretnék szólni a bérezés problémájáról is, ugyanis hazánkban évről-évre előkerül ez a társadalmi vita, amelynek központjában a pedagógusok fizetése áll. Az MTI és a KSH adatai alapján elkészített felmérés szerint az oktatásban dolgozók nettó átlagkeresete 2011 első két hónapjában 135 430 forint¹¹⁸ volt és ez 2008 óta alapján véve változatlan.

Nemzetközi viszonylatban a luxemburgi, a lichteinsteini és a dán tanárok keresnek a legjobban, közel 33 ezer eurós évi keresetükkel, őket a németek követik (évente 31 ezer euró), míg a szomszédos országok közül Szlovénia vezet, ahol egy pedagógus átlagosan 18 ezer eurót visz haza évente. Magyarország pedig az ötödik legrosszabbul fizeti oktatóit az uniós viszonyok között¹¹⁹.

Megjegyzendő továbbá, hogy az Európai Bizottság 2012. október 5-én megjelent nyilatkozata szerint 16 európai uniós tagállam a gazdasági válságra hivatkozva befagyasztotta, illetve lecsökkentette a tanári fizetéseket. A bulgáriai, a ciprusi, észtországi, franciaországi, magyarországi, lettországi, olaszországi, litvániai,

¹¹⁶ <http://www.hefop.hu/download.php?PPID=4072> adatai alapján

¹¹⁷ UNECE: United Nations Economic Commission for Europe

¹¹⁸ <http://rhea.jobpilot.hu/palyacsucs/index.php/fizetes/4280-mennyit-keresnek-a-tanarok.html>

¹¹⁹ A bekezdés adatai a <http://uj szo.com/online/kozelet/2011/08/16/sereghajtok-a-hazai-tanarberek> adatai alapján íródtak.

lichtensteini, horvátországi és egyesült királysági tanárok fizetése enyhén csökkent vagy stagnált. Spanyolországban és Portugáliában 5 %-kal csökkentették a pedagógusok bérét, de a legdrasztikusabban Írország és Görögország járt el, ugyanis míg az előbbi 15%-kal, az utóbbi 30%-kal csökkentette a fizetéseket, illetve juttatásokat. Ezzel szemben 2010 óta 4 tagállamban is emelték a tanári kereseteket, így járt el Szlovákia, Lengyelország, Izland és Csehország is.¹²⁰

¹²⁰ A bekezdés adatai a http://ec.europa.eu/magyarország/press_room/press_releases/20121005_csokkentet_tanarfizetesek_hu.htm alapján íródtak.

2.3. Az oktatásslolgáltatás mögött helyet foglaló pénzügyi háttér

A közoktatás finanszírozása állami feladat, ahogy az Alaptörvényben is rögzítve van, hiszen mindenkinek joga van az ingyenes alap- és középfokú oktatáshoz.

Azonban az oktatás költségvetésének finanszírozása nemcsak az állami szerepvállalás feladata, de egyértelműen számítanak a területi önkormányzatok gazdasági alapjai is, hiszen mint ahogy korábban már láthattuk, az óvodák és iskolák nagy része az illetékes önkormányzatok által folyósított összegekből gazdálkodik.

A legegyszerűbb, ha az állami költségvetésből indulunk ki és a GDP felől közelítjük meg a témát, akkor egyértelműen kijelenthetjük, hogy a 2000-es évek elejéhez képest csökkent az oktatásra fordított költségvetési kiadások mértéke. Ezt bizonyítja például az az adat is, hogy míg 2001-ben az ország a GDP 4,9%-át¹²¹ fordította a köznevelés támogatására, addig ez a szám 2011-ben mindössze 4,3%-ot¹²² jelentett. Ezt azért is jelentős hangsúlyozni, mert már 2001-ben is elmaradtunk az uniós átlagtól, ami akkor 5%¹²³ volt. 2009-ben az EU27 általi ráfordítás 5,41%-ot tett ki, míg Magyarország a nemzeti össztermékének 5,12%-át költötte a fiatalabb generációk művelésére¹²⁴.

2010-ben az ország az állami költségvetésből 1 262,749 milliárd forintot folyósított az oktatásra, míg 2011-ben ez a szám már csak 1 211,562 milliárd forint volt. Ebből az összegből 831,548 milliárd forint a közoktatásnak jutott, amelyből osztozott az óvodai nevelés (182,743 milliárd Ft), az alapfokú oktatás (409,410 milliárd Ft), valamint a középfokú oktatás (239,395 milliárd Ft). Az állami közpénzekből továbbá pénzhez jutnak az egyéb oktatás kategóriájába tartozók is, így azok az elsősorban felnőtteknek ajánlott és tartott oktatási és szakmai képzési formák, amelyek nem adnak hivatalosan elismert végzettséget tanulóiknak. Ezenkívül az állam 72,914 milliárd forintot biztosított például a felújítási munkálatokra is (24. ábra). Meg kell jegyezni azonban azt, hogy a közoktatásnak folyósított pénz 2011-ben 57,410 milliárd forinttal volt kevesebb, mint 2010-ben¹²⁵.

¹²¹ KSH 15+10 Rómától Athénig című kiadvány adatai alapján

¹²² KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

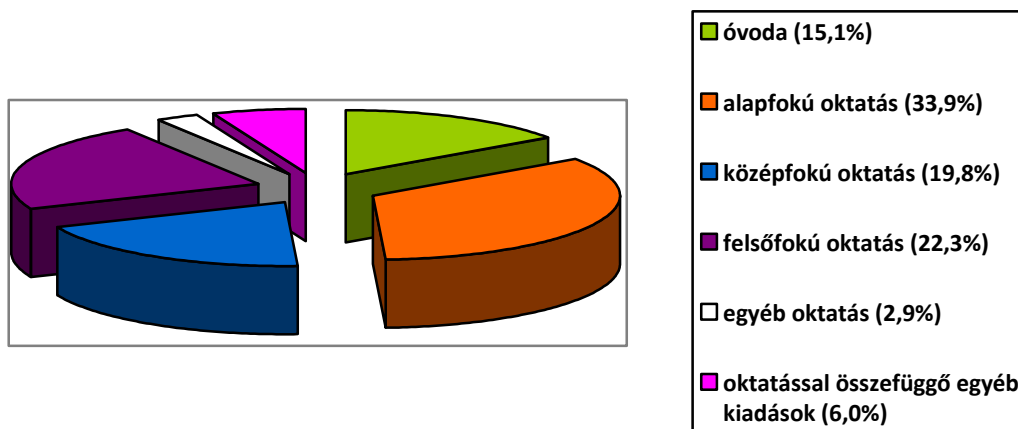
¹²³ KSH 15+10 Rómától Athénig című kiadvány adatai alapján

¹²⁴ A mondat további adatai a http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdsc510.html alapján íródtak

¹²⁵ A bekezdés további adatai a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Kiemelendő azonban, hogy a felsőfokú oktatás 270,646 milliárd forintot kapott, ez volt az egyetlen szektor, ahova 11,490 milliárd forinttal több jutott, mint tavaly¹²⁶.

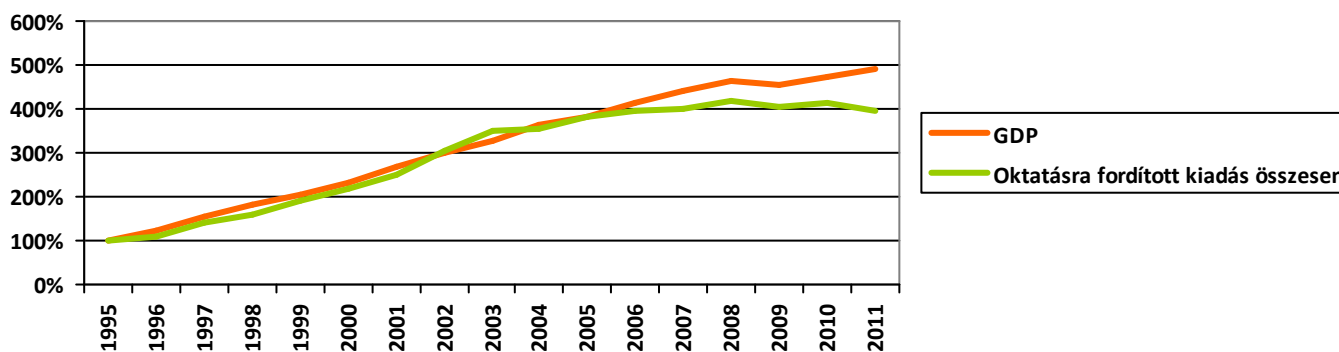
24. ábra: Az oktatásra fordított költségek százalékos megoszlása 2011-ben Magyarországon

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján

Ha tehát a GDP arányában vizsgáljuk ezt a kérdést, megállapíthatjuk, hogy az oktatásra fordított költségek 2003-ig a GDP-vel megegyezően nőttek, majd 2003-ban ez a szám megtorpant, a kiadások mértéke pedig mind mérsékletesebb növekedést mutat (25. ábra).

25. ábra: A költségvetés oktatási kiadásainak és a GDP-nek a változása (1995=100%)

Forrás: Saját szerkesztés a KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012 adatai alapján

¹²⁶ A mondat adatai a Magyar statisztikai évkönyv 2011 adatai alapján íródtak

De lege ferenda

Úgy gondolom, hogy a fent említett érvek vitathatatlanul indokolják azt, hogy a jelenlegi oktatási szisztéma törvényi szabályozása reformokra szorul. Az elmúlt évek tapasztalata szerint azonban a túlzott törvényalkotás kiszámíthatatlansághoz, rendszertelenséghez és tervtelenséghez vezetett. Véleményem szerint ezt támasztja alá a 2012-es év elején a felsőoktatási felvételi jelentkezések körül kialakult káosz is, hiszen a jogszabály hirtelen és váratlan változására sem a diákok, sem a pedagógusok és a szülők sem voltak felkészülve.

Úgy vélem az a legfontosabb, hogy az oktatási rendszerre vonatkozó strukturális és funkcionális alapelveket, alapszabályokat ne lehessen évente megváltoztatni. Ezért jutottam arra az álláspontra, hogy a társadalom szempontjából a leggaranciálisabb védelmet az nyújtaná, ha az oktatási törvények kétharmados többséggel lennének csak megváltoztathatóak.

Természetesen tisztában vagyok azzal is, hogy ezen rendszernek kulcsfontosságú alkalmazkodnia a folyamatos és elsődlegességet élvező innovációhoz és a munkaerő-piac igényeihez, ezért de lege ferenda javaslatom lényege, hogy hosszútávra tervezett oktatási törvények készüljenek, amelyek nem egy vagy maximum két évre szólnak, hanem évtizedekre előre meghatározzák a rendszer működési alapjait. Például gondolok itt arra, hogy legyen sarkalatos törvénybe fektetve, hogy milyen feltételeket kell teljesíteni a felsőoktatásba való bekerülés esetén. Hiszen így egy előrelátható, tervezhető jövőkép kerül a fiatalok szeme elé.

Továbbá véleményem szerint különösen fontos lenne, hogy a évi költségvetés állandó és meghatározott részét az oktatásszolgáltatásra fordítsuk. Azt hiszem, hogy Dánia példája iránymutató lehet számunkra, hiszen ott minden évben a GDP 8-9%-át költik az oktatási rendszer fejlesztésére, ami a gazdaságra is kiváló hatást gyakorol. Ennek a megvalósítására például kivitelezhetőnek tartanám, ha az ország legalább a GDP 5,5%-át fordítaná oktatásfejlesztő tevékenységre.

Összegzés

Dióhéjban össze kell foglanunk azt, hogy a rendszerváltozással elindult az ország a tudáson és innováción alapuló társadalom létrejöttének útján, hiszen a felsőoktatás megnyílt a közemberek előtt is. Ám a magyar oktatási rendszert nem jellemezte a jogi környezet stabilitása, hiszen a rendszerváltozással egyértelműen megnőtt a törvényalkotási kedv (Nagy, 2012), amely viszont nem szolgálta egy organikusan fejlődő és kibontakozó szisztéma eredményességét. Nem csoda ez, hiszen a folyamatos változás lassan követhetlenné vált, ami pedig zavarhoz és rendszertelenséghez vezetett, ami egyértelműen megmutatkozik az oktatáspolitikai hitvallásokban is, hiszen a legtöbb kormány nem vette figyelembe az előzőleg létrehozott alkotásokat, hanem drasztikusan kívánt nyomot hagyni a rendszerben és eltüntetni elődje munkásságát.

Ám a legnagyobb probléma nem is a jogi komponens megbízhatatlansága, hanem sokkal inkább az a szemlélet, miszerint az állam számára az oktatás fényűző beruházás, így nem éri meg, hogy megfelelő pénzüsszegeket fordítsanak rá, amikor a gazdaság más részeinek nagyobb szüksége volna erre.

Ha azonban megvizsgáljuk a nemzetközi viszonyokat, láthatjuk, hogy azok az országok, amelyek rendszeresen és nagy összegekkel támogatják a fiatal generációkat (pl.: Dánia évente a GDP-jének közel 8-9%-át oktatásfejlesztésre fordítja), ennek hatására gazdasági stabilitásuk is megerősödik, hiszen a humán erőforrás a piacnak az az immateriális része, amelyre mindenkor szükség van és szükség is lesz. Nem vitatható ugyanis, hogy az emberi tudás a piacon felbecsülhetetlen és pótolhatatlan.

Ha a bevezetésben feltett két kérdést is meg szeretnénk válaszolni, akkor megállapíthatjuk, hogy a változó jogszabályok hatásai az oktatás következő területein területein nyilvánulnak meg: az óvodás gyermekek számának növekedésében, a szakiskolák választásának prioritásában, továbbá a felsőoktatásba jelentkezők számának drasztikus csökkenésében. Ha a második kérdésre keressük a választ, miszerint milyen okokra vezethetők vissza a változások, akkor elmondhatjuk, hogy a napközis ellátást igénylők számának alakulása gazdasági tényezők hatására alakult ki. Továbbá megállapíthatjuk, hogy az SNI-tanulók integrációja és a korai iskolaelhagyók helyzetének stabilizálása egyértelműen a nemzetközi oktatáspolitikai nyomására vezethető vissza, bár az utóbbinál gazdasági okok is dominálnak. Kijelelhető továbbá, hogy a középfokú oktatás strukturális változásában mind politikai és mind gazdasági

hatások is megjelennek, míg a felsőoktatás eltömegesedésének megakadályozásában elsődlegesen gazdasági kérdések játszanak szerepet.

Összefoglalva tehát az elmondottakat, úgy vélem, hogy létfontosságú a mai magyar oktatási rendszert ne luxus beruházásnak, hanem jövedelmező gazdasági szektornak tekinteni és ezáltal is igyekezni megtenni mindent azért, hogy a következő magyar generációk is olyan tetteket vihessenek végre, mint amivel Magyarország eddig a világtörténelem alakulásához hozzájárult.

Végezetül Sir Arthur Conan Doyle idézetével zárnám gondolataimat, miszerint:

„Iskolák, Világítótornyok, barátom! A jövő fényjelei! Száz és száz kis magot tartalmazó gubók, belőlük fog megszületni az új, a jobb, a bölcsebb.”

Melléklet

1. Melléklet: Az egy pedagógusra jutó átlagos gyerekszám az alap- és középoktatásban¹²⁷

	Általános iskolai oktatás (ISCED 1)		Középfokú oktatás alsó szintje (ISCED 2)		Középfokú oktatás felső szintje (ISCED 3)	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008
Ausztria	14,4	12,9	10,0	9,9	10,2	10,5
Belgium	13,1	12,6	10,6	8,1	9,6	10,8
Bulgária	17,2	16,1	13,3	12,0	11,9	11,5
Ciprus	19,2	15,0	12,8	10,8	12,0	10,6
Cseh Köztársaság	18,3	18,1	14,3	11,8	12,6	14,0
Dánia	10,8	10,1	-	-	13,4	-
Egyesült Királyság	20,0	20,2	17,4	15,0	20,3	12,4
Észtország	-	16,4	-	16,0	-	12,4
Franciaország	19,4	19,9	13,7	14,6	10,6	9,4
Finnország	16,6	14,4	9,8	10,6	15,9	15,9
Görögország¹²⁸	12,1	10,1	8,7	7,7	8,6	7,3
Hollandia	16,0	15,8	-	-	15,7	15,8
Írország	18,7	17,8	13,9	-	13,9	12,9
Lengyelország	11,9	10,5	12,6	12,6	13,5	12,2
Lettország	15,9	12,8	13,1	9,2	12,2	11,9
Litvánia	12,2	9,7	9,3	7,7	-	-
Luxemburg	10,8	12,1	9,0	-	9,0	9,0
Magyarország	10,6	10,6	10,6	10,9	13,2	12,3
Málta	18,4	10,6	10,0	7,1	10,1	15,3
Németország	18,7	18,0	15,6	15,0	13,7	14,0
Olaszország	10,9	10,6	10,3	9,7	10,8	11,8

¹²⁷ Internetes adatokra hivatkozva (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/en/educ_esms.html)

¹²⁸ 2008 helyett 2007-es adatok alapján

Portugália	11,3	11,3	8,9	8,1	8,3	7,3
Románia	17,8	16,3	13,7	12,5	15,8	14,8
Spanyolország	14,3	13,1	13,3	10,3	7,9	8,7
Svédország	12,3	12,2	12,1	11,4	14,1	14,7
Szlovénia	12,8	15,8	13,0	8,9	14,6	13,5
Szlovákia	19,4	18,6	13,9	14,5	14,0	15,1
Izland	11,3	10,0	-	-	10,7	10,6
Lichtenstein	11,3	9,1	-	8,6	-	8,6
Norvégia	11,7	10,8	10,4	10,1	9,2	9,9
Horvátország	18,0	16,6	12,6	12,1	11,7	11,3
Macedón Köztársaság	20,3	17,4	15,8	12,8	18,1	15,8
Törökország	25,9	24,4	-	-	18,0	17,0
Amerikai Egyesült Államok	15,5	14,3	15,5	14,8	15,6	15,6
Japán	19,9	18,8	15,7	14,7	13,5	12,3

Forrás: Saját szerkesztés az Eurostat Statisztikai Évkönyv 2011 adatai alapján

Forrásjegyzék

- Joganyagok:

Alaptörvény

2011. évi CXCV. törvény

1993. LXXIX. törvény

328/2009 (XII. 29.) kormányrendelet

2003. évi LXXXVI. törvény 14/A §

2011. évi CCVI. törvény

32/2012. (VII. 4.) AB határozat

- Könyvek, tanulmányok, folyóiratok:

Balogh V. (2011): Iskolarendszerek a nemzetközi felmérések tükrében. Új Pedagógiai Szemle, október-november, 81-97. oldal

Bánfalvy Cs. (2009): A fogyatékos emberek iskolai integrációjáról. Esély, február, 3-16. oldal

Dr. Berlinger E. (2012): Kudarc a keretszámok átalakítása. Új Katedra, május-június, 2-5. oldal

Eurostat (2011): Europe in figure. Eurostat yearbook 2011, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Felvi magazin (2011): Felvételi ügyintézés? Nem ördögösség. Április, 6-7. oldal

Forgács A. – Loboda Z. (2003): Az Európai Unió és az oktatás. Press Publica, Budapest, 59-60. oldal

Kádárné F. J. (2010): A lemorzsolódás mérésének lehetőségei a közoktatásban, MTA KTI, Budapest.

KSH 15+10 Rómától Athénig című kiadvány

KSH Magyar statisztikai évkönyv 2011, KSH, Budapest.

KSH Oktatási Évkönyv 2007/2008, Oktatási és Kulturális Minisztérium, Budapest.

KSH Oktatási Évkönyv 2008/2009, Oktatási és Kulturális Minisztérium, Budapest.

KSH Oktatási Évkönyv 2009/2010, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest.

KSH Oktatási Évkönyv 2010/2011, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest.

KSH Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Budapest.

KSH Statisztikai Tükör (2012. április 13.): Oktatási adatok, 2011/2012. VI. évfolyam 23. szám, KSH, Budapest.

Kőpatakiné M. M. (2011): Iskolába járni jó! Együtt vagy külön? Új Pedagógiai Szemle, október, 84-91. oldal

Mayer J. (2011): A korai iskolaelhagyás és társadalmi következményei. Új Pedagógiai Szemle, október, 18-29. oldal

Nagy J. (2012): Oktatási rendszerünk jövője. Iskolakultúra, március, 25-43. oldal

Ormándi J. (2006): Összehasonlító pedagógia. APC-Stúdió, Gyula.

Papp G. – Mile A. (2012): Gyógypedagógiai, EGYMI, referenciainstítút... Iskolakultúra, május, 76-83. oldal

Polónyi I. (2012): Felsőoktatás és gazdaság? Iskolakultúra, január, 50-56. oldal

Széll Krisztián (2010): Idősödő társadalom és az oktatási rendszer. Statisztikai Szemle, 88. évfolyam 3. szám, 273-304. oldal

dr. Szüdi J. (szerk.) (2006): Az oktatás nagy kézikönyve. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest.

Varga J. (2012): A legszegényebbek nem jelentkeztek egyetemre. Új Katedra, április, 10-11. oldal

- Internetes hivatkozások:

1. <http://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html>

Letöltés dátuma: 2012. szeptember 17.

2.

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=4614&ctag=articlelist&iid=1>

Letöltés dátuma: 2012. szeptember 23.

3.

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=5419&ctag=articlelist&iid=1>

Letöltés dátuma: 2012. szeptember 23.

4.

http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20120710_fogyatekos_oktatas_hu.htm

Letöltés dátuma: 2012. október 1.

5. http://nol.hu/belfold/20100604-aki_szegeny__annak_eselyt_kell_adni

Letöltés dátuma: 2012. október 4.

6.

<http://www.hodmezovasarhely.hu/cikkek/hazai-es-nemzetkozi-elismertseg-ovezi-a-vasarhelyi-oktatasi-rendszert-5739>

Letöltés dátuma: 2012. október 4.

7. nlg.hodtav.hu

Letöltés dátuma: 2012. október 4.

8. http://nol.hu/velemeney/20120917-integracio__ami_egyutt_nevelest_jelent

Letöltés dátuma: 2012. október 4.

9. http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/esl/report_en.pdf

Letöltés dátuma: 2012. október 5.

10.

<http://www.observatory.org.hu/korai-iskolaelhagyas-az-eu-ban-meg-sok-a-teendo-ajanlasok-magyarorszagnak-is/>

Letöltés dátuma: 2012. október 9.

11.

<http://www.observatory.org.hu/iskolazottsagi-elorejelzes-2020-ig-az-uj-oktataspolitikai-intezkedesek-mellett-akar-csokkenhet-is-a-szakiskolat-vegzetek-aranya/>

Letöltés dátuma: 2012. október 9.

12.

<http://www.observatory.org.hu/eredmenyes-europai-szakpolitikai-intezkedesek-a-korai-iskolaelhagyas-csokkentesere-konferencia-beszamolo/>

Letöltés dátuma: 2012. október 9.

13. <http://www.mszo.hu/index.php?oldal=alap.php&id=97>

Letöltés dátuma: 2012. október 9.

14. http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok

Letöltés dátuma: 2012. október 10.

15.

<http://www.mkab.hu/sajto/kozlemenyek/az-alkotmanybirosag-kozlemenye-a-felsooktatasi-hallgatoi-szerzodeseket-szabalyozo-rendelkezesek-megsemmisiteserol>

Letöltés dátuma: 2012. október 10.

16.

http://eduline.hu/erettsegi_felveteli/2011/4/1/20110331_erettsegi_felveteli_rekord_2011

Letöltés dátuma: 2012. október 10.

17. www.bibl.u-szeged.hu

Letöltés dátuma: 2012. október 11.

18. www.lib.unideb.hu

Letöltés dátuma: 2012. október 11.

19. www.lib.pte.hu

Letöltés dátuma: 2012. október 11.

20. <http://konyvtar.elte.hu/hu>

Letöltés dátuma: 2012. október 11.

21.

<http://www.bruxinfor.hu/cikk/20110520-nemzeti-strategiak-keszulnek-a-korai-iskolaelhagyas-csokkentese.html>

Letöltés dátuma: 2012. október 12.

22. <http://www.hefop.hu/download.php?PPID=4072>

Letöltés dátuma: 2012. október 12.

23.

<http://rhea.jobpilot.hu/palyacsucs/index.php/fizetes/4280-mennyit-keresnek-a-tanarok.html>

Letöltés dátuma: 2012. október 13.

24. <http://uj szo.com/online/kozelet/2011/08/16/sereghajtok-a-hazai-tanarberek>

Letöltés dátuma: 2012. október 13.

25.

http://ec.europa.eu/magyarorszag/press_room/press_releases/20121005_csokkentet_tanarfizetesek_hu.htm

Letöltés dátuma: 2012. október 13.

26. http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tsdsc510.html

Letöltés dátuma: 2012. október 13.